

SVERIGE 10:-
NORGE 12:-
DANMARK 12:-
INKL. MOMS

MYNT KONTAKT

1
FEBRUARI 1982

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Mine første svenske møntvenner	sid 4
Rikets ständers medalj 1809–1930, II	sid 8
Diskonternas "Sedlar" (forts)	sid 11
Säters "Provmynt" 1629	sid 12
"Provmynt" eller lokalmynt	sid 13
Om Lokal-"Mynt" och en del annat	sid 17

LAGERLISTA 62

utkommer i början av februari och innehåller ett rikhaltigt urval av svenska och utländska mynt m.m. Kr. 10:–

Prenumeration för 1982 på auktionsskataloger och lagerlistor Kr. 50:– inbetalas enklast på postgiro 3003-1.

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel: 08/14 02 20

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm
Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

SVENSKA SEDLAR SPECIALERBJUDANDE

10 Kronor	1924	1+/01	300–
	1925	1	70–
	1926	1+	125–
	1927	1+	100–
5 Kronor	1937,38	1	å 15–
	1925	1	80–
	1926	1+	150–
	1935	1	25–
	1936	1	20–

Offert 50, 10, 5 Kronors sedlar 1924–1946 skickar vi kostnadsfritt på förfrågan.

Porto tillkommer. 10 dagar returrätt.

SVEA

MYNT & FRIMÄRKSHANDEL AB
STUREPLAN 4 • BOX 5358, S-102 46 STOCKHOLM

TELEFON 08-14 46 40
TELEX 13106 SVEA S

BANK: SVENSKA HANDELSBANKEN
BANKGIRO: 199 3759 POSTGIRO: 85 96 65 2

Numismatiska Institutionen, Stockholm

Måndagsseminarier i numismatik, Sandhamngatan 52 A, kl 10.00
15/2 Nyutkommen litteratur om vikingatidens myntförhållanden. Anders Carlsson, Bengt Hovén, Brita Malmer.

1/3 Något om priser och löner under Magnus Eriksson. Orientering om excerperingsarbetet för Sveriges mynthistoria. Göran Bäärnhielm.

15/3 Frågor rörande svensk myntprägling vid mitten av 1400-talet. Lars O Lagerqvist.

29/3 Sturetidens mynthistoria i belysning av Västeråsfyndet 1972. Inger Hammarberg.

Välkomna!
Brita Malmer
Professor

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari-maj och
september-december
Prenumeration: helår 75:-

REDAKTION

Huvudredaktör

och ansvarig utgivare:

Lars O Lagerqvist
Söderårby gård, Vansö
152 00 STRÅNGNÄS
Telefon 0152-200 79
Kontor 08-63 07 70

Biträdande redaktörer:

Hans Franzén
Madeleine Greijer
Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 200:-
2:a omslagssidan	1 450:-
omslagets 4:e sida	1 800:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 200:-
2/3 sida (104×220 mm)	850:-
1/2 sida (157×108 mm)	650:-
1/3 sida (50×220 mm)	450:-
1/4 sida (76×108 mm)	350:-
1/6 sida (50×108 mm)	250:-
1/12 sida (50×52 mm)	150:-

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden
före utgivning
Heloriginalt alt
manus och gärna skiss.
Sändes till
Ordfront,
Box 20538,
104 60 Stockholm

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårens program

FEBRUARI

Onsdag 3 kl 18.30. Lars O Lagerqvist berättar om några äldre svenska mynt- och medaljgravörer. Lokal: Historiska museerna, Storgatan 41, Stockholm.

Onsdag 17 kl 18.30. Harald Nilsson: Hur fungerade antika banker? Lokal: Historiska museerna, Storgatan 41, Stockholm

MARS

Onsdag 17 kl 18.30. Föredrag i Historiska museerna (ingång från Storgatan 41) av intendent Tuukka Talvio, Nationalmuseets myntkabinett, Helsingfors: Herman Fritiof Antell, en sorsamlare från Finland. *Supé* (anmälan senast 16/3).

Tisdag 23 kl 18.30. Lokal: Historiska museerna, Storgatan 41. Dr Rolf Sjöberg berättar om kristna symboler på svenska medeltidsmynt. Föreningsträff.

APRIL

Fredag 16 (OBS! ändrat datum!). Föreningsträff. Programmet ej fastställt.

28-29 Auktion som vanligt i Historiska museerna, Storgatan 41, Stockholm. Visningen börjar kl 17.00, auktionen 18.40.

MAJ

Lördag-söndag 8-9. Årsmöte i Växjö. Det detaljerade programmet, vari ingår utflykter, en lunch som kommunen bjuder på samt besök på Växjö Gymnasii Myntkabinett, sedan länge utställt i Smålands museum och som demonstreras för oss av dess föreståndare Gunnar Sundberg, kommer att tryckas i nästa nummer. Det är vår förhoppning, att de som tänkt åka bil till Växjö anmäler detta till kansliet, så att vi kan ordna samåkning. *Obligatorisk anmälan om deltagande (och hotellrum)* kan ej mottagas efter 15 mars, eftersom vi inte kan hålla rummen längre. Meddela i så fall hur många övernattningar det gäller! (Kansliet: 08/67 55 98 vardagar 10.30-13.00.)

Tisdag 25. Föreningsträff. Program ej fastställt.

Kungl. Myntkabinettet

Tjänstelokalerna hålls stängda för forskare och andra besökare under de två sista veckorna i februari (15-26) på grund av internt omordningsarbete.

Vårens föreläsningar:

Torsdagar kl 19, ingång från Storgatan 41.

11/2 talar fil kand Majvor Östergren, Visby, kring RAGUS:s skatfyndsprojekt samt om hur man hittar boplatser i samband med myntfynd.

25/3. Docent Staffan Högberg talar om det ekonomiska livet i det gamla Stockholm.

15/4. Skulptör Léo Holmgren berättar kring sin verksamhet som mynt- och medaljkonstnär. (Han var chefsgravör vid Myntverket 1944-74.)

Utställning

Tisdagen den 16 februari kl 15 öppnas i medaljsalen: *Kärlekskonst. En utställning om äktenskapsmedaljer.*

Det er en særskilt glædje for redaktøren att vælkomna fil dr Georg Galster, född 1889, som medverkande i vår tidskrift. Dr Galster, som började arbeta vid Den kgl. Mønt- og Medaillesamling i Köpenhamn 1910 och fortfarande verkar där några dagar i veckan, var dess chef åren 1920–1959. Han utomordentligt stora och betydande produktion omfattar även svensk numismatik; sin första uppsats i detta ämne tryckte han 1917 i Fornvännen. Han blev medlem i Svenska Numismatiska Föreningen 1918, hedersledamot 1944 och erhöill dess vetenskapliga Gustaf VI Adolfsmedalj i guld vid 100-årsjubileet 1973. Här berättar han om sina tidiga kontakter i vårt land och om sitt första besök vid Statens historiska museum och Kungl Myntkabinettet, då beläget i bottenvåningen i Nationalmuseum.

Mine første svenske møntvenner

Af GEORG GALSTER

P. Hauberg (1844–1928) fortalte gerne om sine studier i Kungl. Myntkabinettet i Stockholm, hvor han hver dag spiste lunch med riksantikvaren Bror Emil Hildebrand (1806–84) som en behagelig afbrydelse i arbejdet. Der var just (1880) indkommet det store møntfund fra Espinge, Hurfva sogn, Frosta herred, Malmöhus len, en milsvej (10 km) nord for Lund (Stockholm Inv. 6620). Ifølge Haubergs oversigt¹ indeholdt fundet c. 7000 hele og 1700 overbrudte mønter: danske mindst 950, engelske 3046, tyske i stort antal, irske 6, byzantinske 3, kufiske 5. Yngste var Svend Estridsen (Hbg. 23) og Edw. Conf. (type D=førstetype). Hauberg vilde gerne købe en del af de mange mønter. Ja, han måtte købe så mange, han vilde, blot ikke af de angelsaksiske, "thy dom er der katalog öfver". Hauberg tog et stort udvalg af de danske mønter. Hvad skulde han så betale for dem? – "Ja, det får du själf bestämma". – Så storsindet var man dengang! Vi må med spændt interesse imødesee den kommende beskrivelse af dette vigtige fund i Brita Malmers jættestore værk om de svenske vikingetids møntfund.

Det må vel have været 1881, det år, da den daværende forlagsboghandler Peter Hauberg købte den danske del af friherre A. W. Stiernstedts efterladte myntkabinettet.²

1916 kom jeg første gang til Stockholm og besøgte straks Kungl. Myntkabinettet, der var anbragt i det stærkt sammenpakkede Nationalmuseum. Jeg blev hjerteligt modtaget af antiquarien, fil. dr. Bror

Schnittger (1882–1924). Han overgav mig nøglerne til alle møntkabinettets skabe, en gestus, jeg dog ikke var ublandet glad for og ikke benyttede mig af, uden at han selv var til stede. Jeg bemærkede der den store mængde uordnede fundne mønter, især fra vikingetiden. Da jeg udtalte min lyst til at kigge nærmere på disse sager, sagde Bror, at det skulle jeg ikke, idet han forbeholdt sig selv i løbet af mange år at skrive om dem, således som han var begyndt med sølvskatten fra Stora Sojdeby³. Derimod vilde han overlade mig et meget interessant fund af mønter fra Oluf Hungers tid, som for nylig var fundet i Lund. Det måtte jeg da gerne udforske og skrive om. Han havde jo selv ikke tid. Det var mig naturligvis en glæde at gå i

1. Peter Christian Hauberg o. 1880. Administrerende inspektør ved Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, København, 1898–1920.

gang med dette fund, og det tog kun et par dage at beskrive disse sjældne mønter og sende Hauberg et brev med resultatet.⁴ Jeg var gæst ved frokosten i Nationalmuseet, hvor den berømte svenske arkæolog Oscar Montelius (1843–1921) præsiderede, omgivet af en kreds unge damer af Sveriges aristokrati. Menuen var derimod meget demokratisk: sild (strømning) og pillekartofler. Montelius tog venligt imod mig med et "Hur mår Hauberg": derimod spurgte han ikke til sin nærmeste værkfælle Sophus Müller (1846–1934). Det havde måske sine grunde.

2. Oscar Montelius (svensk riksantikvarie) i en kaffepaus under en arkæologisk excursion i 1918, med beundrende damer som tilhørere. Foto: ATA.

3. Interiør fra Kungl. Myntkabinettets udstilling i Nationalmuseet ved Blasieholmskajen i Stockholm. Foto: ATA.

4. Mønthandler T. G. Appelgren fra Stockholm (till v) sammen med cand. jur. Axel Ernst, fhv. hvidgarver L. Chr. Petersen, skiferdækker H. V. M. Ernst, cand. jur. Otto Ernst, samlede på Langelinje i København i anledning af L. Chr. Petersens montauktion, maj 1917.

En dag skulde Bror Schnittger med nogle af damerne fra Nationalmuseet på en udflugt over til Ridderholmskirken, hvor der var restaureringsarbejder igang, og hvor man havde grundgravet hele kirkens skib og dermed de gamle kongegrave. Døde ben lå velordnede fremme til forskning. Magnus Ladelås' kranie var meget medtaget, han døde jo også af "benröta". Derimod var Karl Knutsson såre velbevaret bl.a. med fine tænder. Han kunde jo blive konge for fjerde gang, mente en svensk historiker. Carl XII lå urørlig i sin prægtige sarkofag oppe i sideskibet, til han senere (1917) blev undersøgt, om den dødbringende kugle kom fra fæstningen Frederiksten eller fra en nær morder blandt hans egne officerer.⁵

En anden dag skulde Bror Schnittger over og tilse udgravningen af Magnus Ladelås' borg på Adelsø og tog mig med. Først besøgte vi Bjørkø (Birca), hvor vi blev modtaget af kunstneren Gunnar August Hallström (1875–1943), der var tilsynsførende og boede der i en gammeldags bjælkehytte med indskrifter som "In ultima Thule". Han trakterede os med mjød og viste os om fra "havnen" til mindesmærket for Ansgars besøg for tusinde år siden (831). Derfra tog vi over til Adelsø, hvor vi blev modtaget af den unge arkæologi-studerende Hanna Rydh (1891–1964), der overvågede udgravningen.⁶ Blandt de mange løsfund var nylig fremdraget en gammel lås, der naturligvis var den historisk berømte lås, som kong Magnus Birgersøn (1275–90) satte for bondens lade med forbud mod stormænds voldgæstning...

En søndag formiddag tog Bror Schnittger riksantikvaren Karl Bernhard Salin (1861–1931) og mig till frokost hos hans moder fru Edla og søster Rigmor, der ferierede i Skærgården. En såre smuk tur i solskin! Inden jeg forlod Stockholm, besøgte jeg T. G. Appelgren (1872–1950), der havde forladt sin stilling i postvæsenet for at friste livet som mønthandler; han boede ret spartansk i Frejgatan 67; jeg gennemså hans beskedne lager af mønter; der var intet af interesse. Han var meget kyndig på nyere svenske mønter, især fra Gustav Vasa (det var ham, der påviste de mønter, G. V. lod slå i Christian III's navn i grevefejdens tid). – Året efter var Appelgren i København til fhv.

5. Georg Galster i 1920, inspektör ved Den kgl. Mont- og Medaillesamling, Nationalmuseet, København.

hvidgarver L. Chr. Petersens auktion. Han ledsagede en velhavende møntsamlers, dr. Lagerman, der vist havde haft en hjerneblødning og nu højliggen havde Appelgrens sagkyndige bistand behov. Dr. Lagerman gav middag med champagne på hotel Bristol for en udsøgt kreds, hvortil jeg uværdig var med. Appelgren er fotograferet på Langelinje sammen med hvidgarveren, skiferdæk-

ker Heinrich Ernst og dennes sønner Axel og Otto.

Bror Schnittger og Hanna Rydh kom som trolovede til hotel Hammershus for at se Haubergs restaurering af vor storslåede borgruin. Senere kom B. S. på gennemrejse til København. Man ønskede i Stockholm nogle medailler til minde om forskellige begivenheder i verdenskrigen, og Bror havde fået en ret stor bevilling til indkøb. Hovedparten af pengene gik til en rejse til Paris og andre steder. I København havde vi også købt et passende antal krigsmedailler, men efter tilbud i de mange tilsendte kataloger. Bror måtte supplere sine indkøb efter at have gennemset vor beholdning.

Ulykkeligvis døde Bror Schnittger allerede 1.6.1924. Hanna Rydh overvejede vist at søge hans ledige blevne stilling, i al fald udarbejdede hun en afhandling om vikingetidens møntfund. Hun blev dog snart gift med landshøvdingen Mortimer Munk af Rosenschöld (1873-1942). Det blev Bengt Thordeman, der senere overtog styret af Myntkabinetet. Han havde bistået af sin gode ven Poul Nørlund (1888-1951) udgravet gravfeltet udenfor Visby, hvor de mange hundrede gullandske bønder, der var faldne i slaget mod Valdemar Atterdags krigskarle var kastet ned i tre gruber 28.7.1361. Med Thordeman havde jeg på embeds vegne et langt og lykkeligt samarbejde. Det gav sig bl.a. udslag i stiftelsen af Nordisk Numismatisk Union i 1936. I Nordisk Kultur XXIX udgav han en ny bearbejdelse af svensk mønthistorie før 1521. Thordemans interesser var dog ved middelalderarkæologien og han har

Kungl Myntkabinettet

Statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria

Narvavägen 13-17, 2 tr
Stockholm
(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Utställningar: Svenska mynt från 1000-talet till nutid, Mynt från forna svenska besittningar, Världens mynt under 25 århundraden, Sveriges medaljhistoria och Medaljens konsthistoria

Museet:

Tisdag-söndag 11-16
Måndag stängt

Besökstid: tisd 13-16

Postadress: Box 5405,
114 84 Stockholm
Tel: 08-63 07 70

STRANDBERGS MYNT & FRIMÄRKS HANDEL AB

Arsenalsgatan 8
Box 7377
103 91 STOCKHOLM
Tel. 08/20 81 20

ÖPPET
Mån-Tor 10.00-18.00
Fre 10.00-15.00

6. Erik Person (Gamby), 1931, sekretär (stifter) i Skånes Numismatiska Förening.

sikkert været glad ved at overlade Nils Ludvig Rasmusson (1904-73) styret af Myntkabinetet (1946). Dermed fik Kungl. Myntkabinetet endelig den plads i solen, som den havde haft i Bror Emil og Hans Hildebrands dage. I år uden chef (1924-33) klarede "fru Majorskan" dagen og vejen. Jeg har brevvekslet med hende, men desværre aldrig truffet hende. Nogen tid efter, at jeg havde overtaget redaktionen af Numismatisk Forenings Medlemsblad, kom jeg i brevveksling med Erik Person, Mon Bijougatan 11 i Malmö. Han lagde en sagkundskab for dagen, som om det var en ældre møntforsker, der skrev. Stor var derfor min forbauselse, da han dukkede op i møntsamlingen en søndag, hvor jeg havde søndagsvagt på Nationalmuseet, og viste sig at være en ganske ung mand. Få år efter (1931) fik han stiftet Skånes Numismatiske Förening med museiintendent greve Sten Kalling som dens første ordførende. Som foreningens sekretær startede han og redigerede tidsskriftet *Moneta*, hvori han bl.a. gjorde det af med mythen om kongserne Oluf (ca. 1140) som møntherre i Lund, idet han påviste, at omskrif-

7. "Fru Majorskan" Rosa Norström f. Strokirk, passande Kungl. Myntkabinetts samlinger, i baggrunden Lovisa Ulricas skåbe. Foto: ATA.

8. Bror Schnittger, "Hjertbergsk antikvarie", dvs. chef for Kungl. Myntkabinetttet. Begyndelsen af 1920-talet.

ten OLAVS REX kun stod på en slidt mønt med oprindelig +NICOLAVS REX. Sture Bolin vilde hjælpe ham til en magisterconferens og skaffe ham et stipendium, der vilde have sikret hans studieår. Til vor store beklagelse afbrød han snart efter sine studier, tog navneskifte til Gamby og rejste bort fra Lund og Malmø og den numismatiske verden. – Et stort videnskabeligt politisk-historisk og populært forfatter-skab er blevet påskønnet af Uppsala Universitet, der i år har gjort ham til doctor honoris causa.

1. P. Hauberg: Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146 (Kbh. 1900), side 171 nr. 102. – C. J. Becker: En hidtil ukendt Magnus den Gode-mønt, Nordisk Numism. Unions Medlemsblad 1981:8, side 150 ff.

2. Beskrifning öfver Framlidna Friherre

A. W. Stiernstedts Norska och Danska Myntkabinetet. Stockholm 1881 (48 sider, 436 numre).

3. Bror Schnittger: Silverskatten från Stora Sojdeby (Stk 1915).

4. N.N.Å. 1968 side 33–77

5. Ingvar Andersson: Sveriges historia, 4de upplagan (Stk. 1953), side 279.

6. Hanna Rydh: De arkeologiska undersökningarna på Adelsö sommaren 1916. Fornvännen 1917, side 90. Bengt Thordeman: Alsnöhus (Stk. 1920).

7. Rosa Norström, död 24. maj 1944, 84 år gl. Hun var datter af kanslirådet W. Th. Strokirk, en stor møntsamler, medstifter af Sv. num. För. og i mange år dens sekretær. Rosa N. blev enke 1897 og ansattes 1899 hos Vitterhetsakademien, pensioneret 1929. Bengt Thordeman i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, december 1944, side 132–3.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet månd–fred 10–17
tel 0455/81373

RIKETS STÄNDERS BESLUT OM PRÄGLING AV MEDALJER 1809–1830

Av Torgny Lindgren

Fortsättning från föregående nummer

C. RIKSBANKEN VERKSTÄL- LER STÄNDERNAS BESLUT OM PRÄGLING AV MEDALJER Medaljer beslutade vid riksdagarna 1809–1810 och 1810.

Vid bankofullmäktiges sammanträde den 8 februari 1810 berättade ordföranden överstekammarherren greve Fabian von Fersen, som nämndes här ovan, om sin intervention hos kungen om kröningsmedaljens utseende. Han hade med en promemoria den 19 december 1809 lämnat kungen dels det av vitterhetsakademiens fastställda förslaget till kröningsmedalj, dels utdrag av akademiens protokoll i ärendet.

Men därjämte hade han lämnat kungen två andra medaljförslag, som hade lämnats till honom "af en okiänd". Kungen hade då skrivit sitt godkännande på ett av dessa två andra medaljförslag: det hyllade honom såsom Sveriges återupprättare. Dagen därpå hade kungen emellertid lämnat tillbaka alla tre förslagen och sagt, att det av vitterhetsakademiens fastställda förslaget skulle nyttjas; kungen hade också sagt, att Lars Grandel var den, som bäst kunde utföra graveringsarbetet.

Samtliga tre förslag jämte Fersens promemoria och utdraget av vitterhetsakademiens protokoll finns nu bland bankofullmäktiges inkomna handlingar för 1810 (riksarkivet, Rb 679). Kungen har mycket riktigt skrivit "Aproberas Carl" på förslaget nr 2: det är helt identiskt med det förslag, som Hallenberg anmälde i vitterhetsakademien den 2 januari 1810. Sedan har kungen strukit över sitt godkännande och i stället tecknat det på det av vitterhetsakademien fastställda förslaget. Alla tre förslagen är liksom protokollsutdraget skrivna med Hallenbergs stil. Hallenberg är uppenbarligen inventör till förslaget om en kröningsmedalj, som skulle framställa Karl XIII

som Sveriges räddare. Fersen måste ha vetat, att förslaget kom från Hallenberg; det låter otroligt, att han hade tagit emot det "af en okiänd". Besynnerligt nog talade Fersen inte om i sin skrivelse till Hallenberg den 28 december 1809, att kungen hade ändrat sig.

Vid bankofullmäktiges sammanträde upplästes därefter det medaljförslag, som vitterhetsakademien hade fastställt den 5 december 1809 och beslutat vidhålla den 9 januari 1810. Grandel, som hade blivit kallad till detta sammanträde, yttrade att ifrågavarande medalj skulle bli "af en svår execution". Om hans övriga göromål tillät honom att åta sig graveringsarbetet, "hvarom han likväl icke nu kunde lämna bestämt svar", så bad han, med hänsyn till att han inte hade varit närvarande vid kröningsakten, att professor von Breda skulle få göra "en ritning i stort", som kunde tjäna honom till efterrättelse vid projekterandet av medaljen. – Vid bankofullmäktiges sammanträde den 14 februari lämnade Fersen in en croquis, som visade placeringen vid kröningsakten. Med "professor von Breda" menade Grandel väl den framstående målaren Carl Fredrik von Breda, men ifrågavarande croquis var gjord av John von Breda, en son till Carl Fredrik von Breda.

Först den 16 juli 1810 kunde bankofullmäktiges ordförande greve Johan Gyllenborg, som hade efterträtt Fersen, anmäla att Grandel hade åtagit sig att gravera stamparna till kröningsmedaljen mot ett arvode av 600 riksdaler specie. Grandel hade sagt, att han en längre tid framöver skulle vara sysselsatt med andra graveringsuppdrag; därför hade Gyllenborg lämnat uppdraget att gravera stamparna till de båda andra medaljerna, över Karl Augusts val till tronföljare och över regementsförändringen, till Carl Enhörning

mot ett arvode av 400 rdr sp. för den förra och 333 1/3 rdr sp. för den senare.

Enhörning var rask i vändningarna. Redan den 27 september 1810 anmäldes, att stamparna till medaljen över tronföljarevalet var färdiga, och Enhörning fick sitt arvode 400 rdr sp.

Den 13 december 1810 anmäldes vidare, att stamparna till regementsförändringen var färdiga, och bankofullmäktige utanordnade Enhörnings arvode för dem, 333 1/3 rdr sp. Den 15 december 1810 utanordnade bankofullmäktige guld till de för de kungliga personerna avsedda guld-exemplaren av medaljen. Varje sådant exemplar innehöll 30 dukater. De kungliga personerna var sju: kungen, drottningen, kronprinsen, kronprinsessan, prins Oskar, änkedrottningen och prinsessan Sofia Albertina. För de kungliga guld-exemplar gick det följaktligen åt 210 dukater. I slutet av januari 1811 kunde bankofullmäktige på rikets ständers vägnar överlämna guld-exemplar av ständernas medalj över regementsförändringen 1809 till den kungliga familjen.

Vid 1810 års urtima riksdag i Örebro beslöt ständerna, som ovan sagts, att låta prägla två medaljer. Grandel åtog sig att gravera stamparna till medaljen över Karl Johans val till tronföljare mot ett arvode av 550 rdr sp. Bankofullmäktige uttalade den 25 februari 1811 den önskan och förväntan, att stamparna såväl till denna medalj som till kröningsmedaljen, som Grandel tidigare hade åtagit sig att gravera, skulle "med all möjlig skyndsamhet blifva förfärdigade".

Enhörning fick i uppdrag att gravera stamparna till medaljen över Karl Augusts död. Bankofullmäktige önskade, att denna medalj skulle ha samma bildsida som medaljen över prinsens val till svensk tronföljare. Denna bildsida var, som nyss sades, redan färdig men måste göras om, sedan vitterhetsakademien hade lagt till ordet *Sueciae* i prinsens titel.

Enhörning arbetade snabbt. Redan den 26 mars 1811 fick han 166 2/3 rdr sp. för en ny åtsidesstamp och den 18 juli samma arvode för fränsidesstampen till dödsmedaljen.

Av de fem medaljer, som ständerna hade beslutat vid riksdagarna 1809–1810 och 1810, var sålunda en färdig och avlämnad till vederböran-

de. Till två låg stamparna färdiggraverade. Men med de återstående två medaljerna, som Grandel hade åtagit sig att gravera stamparna, dröjde till det.

Vid 1812 års riksdag blev Grandel kallad till en till Stockholm upprest delegation av bankoutskottet. Han lovade då, att stamparna till kröningsmedaljen skulle bli färdiga före utgången av maj månad 1813. Det blev de inte. Därför förebrådde Gyllenberg i mitten av juni 1813 Grandel för löftesbrott men fick till svar, att Grandel under mellantiden hade fått en uttrycklig nådig befallning "att med åsidosättande af allt annat arbete skyndsammast förfärdiga stämplat till skåde penningarne för kongl. landtbruks academiën". Nu var emellertid dessa stämplat färdiga, och nu skulle Grandel "med gjörligaste första" ta itu med stamparna till kröningsmedaljen.

Mer än ett och ett halvt år senare, i slutet av december 1814, frågade Gyllenberg åter, hur det gick med graveringen. Grandel svarade, att under de närmast förflutna månaderna åtskilliga "honom i nåder ålagde oväntade och pressante göromål" hade hindrat honom att färdigställa stamparna till ständernas medaljer. Han trodde emellertid, att han skulle kunna göra det under de stundande vårmånaderna, men på grund av "arbetets beskaffenhet, beroende af dags ljuset", kunde han inte uppge någon bestämd leveranstid. Bankofullmäktige ansåg sig inte kunna göra annat än vänta, "sedan stämplarnes gravering till kröningsmedaillen var uppå kongl. majt¹⁵ bestämdt förklarade nådiga vilja professoren updragen".

Bankoutskottets kanslifördelning vid 1815 års riksdag infortrade en förklaring från Grandel över dröjsmålet med stamparna till kröningsmedaljen och till medaljen över Karl Johans val till tronföljare. Grandel svarade, denna gång skriftligen, att han på grund av många beställningar från högsta ort inte hade hunnit med stamparna till ständernas medaljer. Även om han skulle kunna få sysselsätta sig enbart med dessa stämplat, skulle han behöva en tid av minst 14 månader. Bankoutskottet vände sig då genom sin ordförande till kungen och frågade, om inte i anseende till Grandels "redan upnådde höga ålder" arbetet kunde få lämnas till en annan konstnär. Detta biföll kungen.

Gyllenberg gjorde nu ett personligt besök hos Grandel, som emellertid inte kunde lova att ha stamparna färdiga tidigare än i slutet av 1816. Gyllenberg vände sig då till Carl Enhörning, Mauritz Frumerie och Gustaf Adolf Enegren. Frumerie lovade att ha stamparna färdiga till kröningsmedaljen i slutet av december 1815 mot ett arvode av 800 riksdaler banko. Enhörning och Enegren lovade, var för sig, att ha stamparna färdiga till medaljen över Karl Johans val till tronföljare inom högst fem månader mot ett arvode av 400 rdr b:o.

Bankoutskottet beslöt den 31 maj 1815, att Frumerie skulle gravera stamparna till kröningsmedaljen och Enhörning stamparna till medaljen över tronföljarevalet. Enegren skulle få i uppdrag att gravera stamparna till den vid 1815 års riksdag beslutade medaljen över prins Oskars första nattvardsgång (se nästa artikel i denna serie).

Enhörning hade stamparna till medaljen över tronföljarevalet färdiga den 7 september 1815 och fick då sitt arvode 400 rdr b:o. Vid präglingen av de första exemplaren i guld uppstod en spricka i fränsidesstampen, och därför måste en ny sådan graveras. För en ny fränsidesstamp erhöll Enhörning den 22 februari 1816 ett arvode av 200 rdr b:o.

Den 18 juli 1816 utanordnades guld till de för den kungliga familjen avsedda exemplaren i guld av medaljerna över Karl August val till tronföljare, över hans död och över Karl Johans val till tronföljare. Varje medaljexemplar innehöll 30 dukater. Antalet kungliga hade sedan sist minskat med en genom änkedrottningens död 1813, och utgjorde nu sex. Det var sålunda summa 18 medaljer i guld, som skulle överlämnas, och till dem gick det åt sammanlagt 540 dukater.

Frumerie var färdig med stamparna till kröningsmedaljen den 5 september 1816 och fick då sitt arvode 800 rdr b:o. Samma dag utanordnades guld till de kungligas guldexemplar av kröningsmedaljen, sammanlagt 180 dukater för sex exemplar à 30 dukater.

Det bör ha varit med en känsla av lättnad, som Gyllenberg den 3 oktober 1816 anmälde, att de för kungafamiljen avsedda exemplaren i guld av kröningsmedaljen, av de två medaljerna över Karl August och av medaljen över Karl Johans val till

tronföljare hade levererats från kungl myntet; kungen hade tillåtit, att dessa medaljer skulle få överlämnas av bankofullmäktige på rikets ständers vägnar på hans födelsedag den 7 oktober. Så skedde också. Kronprinsessan vistades i sitt gamla hemland Frankrike; kronprinsen tog emot det för henne avsedda medaljexemplaret. Prinsessan Sofia Albertina vistades på Tullgarn, dit hennes medaljexemplar översändes.

Kronprinsen meddelade något senare, att han önskade, att det tal, som å bankofullmäktiges vägnar hölls till honom vid medaljens överlämnande, ävensom hans svarstal, skulle "i allmänna tidningarne införas". Bankofullmäktige beslöt då den 17 oktober 1816, att talen till kungen, drottningen och prins Oskar, jämte dessas svarstal, också skulle publiceras. Det har inte kunnat fastställas, huruvida en sådan publicering har ägt rum.

SPECIAL

2 kr	1933	1	300:-
2 kr	1910 fmm	01/0	5000:-
2 kr	1912	01/0	1850:-
2 kr	1928	01/0	600:-
2 kr	1930	01a0	500:-
2 kr	1937	01	250:-

10 st 1 kronor 1968
01-01a0 endast 90:-

1 kr	1932	0	300:-
1 kr	1936	01	125:-
50 öre	1930	01	270:-
50 öre	1936 L6	01	500:-
50 öre	1940 N	0	350:-
5 öre	1875	1+	225:-
5 öre	1878	1+	200:-
5 öre	1909	01a0	700:-
5 öre	1922	01a0	650:-
5 öre	1937	0	200:-
5 öre	1941	0	145:-
5 öre	1946	0	250:-

PEO Mynt & Frimärken

Drottningg. 29, Tfn. 08-21 12 10
Box 16245, 103 25 Stockholm

Helsingforsresan II

I anslutning till vännen Frank Olrogs välformulerade rader om Föreningens besök i Helsingfors ger jag här en kort redovisning av Nationalmuseets myntkabinett därstädes.

För vissa sakuppgifter tackar jag *Tuukka Talvio* som jämte *Pekka Sarvas* på ett utomordentligt sätt tog emot oss.

T. G. Appelgren talar i sin studie och katalog *Konung Gustaf I:s mynt* (Numismatiska meddelanden XVI, 1905) om Antellska myntkabinettet i Hälsingfors (sic!) och denna förnämliga samling har väl hos oss äldre numismatiker fångat intresset. Herman Frithiof Antell var läkare och bosatte sig i Paris. Tack vare ett stort arv år 1874 efter fadern (kamrarrådet Rosenberg) samma år som Antell blev färdig läkare, kunde han ägna sig åt en omfattande samlarverksamhet. Han förvärfvade bla friherre A. W. Stiernstedts mynt- och medaljsamling, som omfattade ca 10 000 exemplar. Den torde kunna betecknas som den då näst efter Myntkabinettets i Stockholm innehållsrikaste svenska myntsamlingen. Därför upprättades också en förteckning (Numismatiska meddelanden VI och VII, 1880), som var den första (närmast) fullständiga beskrivningen över Sveriges och dess besittningars mynt.

Stiernstedt, som var en av Svenska Numismatiska Föreningens grundare och dess förste ordförande, dog på hösten 1880. Försäljningen av denna skatt till Finland väckte kritik i Sverige men det kan framhållas, att Stiernstedt höll styvt på sitt finländska ursprung – hans ättfader var rådmän i Viborg i början av 1600-talet.

Från år 1877 och till sin död år 1893 utökade Antell sina samlingar, liksom sin förmögenhet. Han upprättade själv en utgiven katalog och Appelgren gjorde åren 1906–08 en förteckning över de äldre svenska mynten i samlingen. Genom testamenten donerade Antell alla sina samlingar till Finlands folk och delar av sin övriga förmögenhet till dess förkovran. Särskilt förvärvades framöver äldre svenska medaljer. Åren 1906–36 utkom tre delar av samlingens katalog (Olof Skötkonung–Gustaf II Adolf), varav de två första är av Appelgren, den senare

av L. Tudeer. Denna svit är mycket eftersökt och kostar idag ca 1 000 kronor.

Genom inflation minskade möjligheterna att förvalta den Antellska samlingen som särskild enhet och år 1925 förenades den med Nationalmuseets myntkabinett. Och härmed är vi framme vid "målet" – läsaren får ursäktas att jag tagit mig dit via de två numismatiska giganterna Stiernstedt och Antell.

Nationalmuseets myntkabinett tillkom år 1920 då dess numismatiska samlingar sammanfördes med Helsingfors universitets innehav av mynt etc. Upphovet härtill hänför sig till en del donationer under mitten av 1700-talet till Åbo Akademi – värd att nämna är H. G. Porthan, akademibibliotekarie, som till sin död 1804 väl förvaltrade samlingarna.

Så kom det "ödesdigra året" 1827 – största delen av Åbo brann ner, en fjärdedel av mynt- och medaljsamlingen spolerades – resterande exemplar är så påverkade, att man ibland fortfarande kan se om ett mynt varit i samlingen före 1827 eller ej.

Efter branden flyttade universitetet till Helsingfors; genom flera betydande donationer, inköp och inlösenden av jordfynd utökades det numismatiska materialet, även om kabinettets chefer långa tider ej var numismatiker av facket.

Samlingarna består idag av över 150 000 mynt, sedlar, medaljer och ordnar. Drygt en tredjedel tillhör universitetet och sjutusen den Antellska samlingen. Det svenska beståndet är imponerande med en uppsjö av höga kvaliteter och rariteter. Låt mig som belägg härför räkna upp några exempel:

1 öre 1522, Uppsala, unik.
1 öre 1522, Västerås, unik.
1 penning 1548 (angiven som unik, men finns även i Köpenhamn).
2 öre klipping 1557, unik.
2 daler 1561, unik.
1 fyrk 1575, unik.

En utsökt praktpjäs är 10 dukater från Riga 1644. Överväldigande är den ofantliga samlingen av plåtmynt, världens största, ca 1 500 st – värd en egen artikel. Till sist: obetydlig för ögat men i sitt unika majestet ligger i klenodlådan bland annat 1/2 öre silvermynt av år 1713 med

en över hundraårig, klar proveniens: i sin *Beskrifning öfver Svenska Kopparmynt och Polletter*, Stockholm 1871, anger ovannämnde Stiernstedt för detta mynt: i Författarens myntkabinett. R.6 på samma rad innebär enligt dåtidens beteckning: endast ett exemplar känt.

Ännu en gång ett varmt tack till Pekka Sarvas och Tuukka Talvio för en numismatisk högtidsstund samt till Anders Frösell för en väl genomförd resa!

Carl-Axel Lindblom

Katalog-bitare

1. Ett av världens mest sällsynta mynt – en kanadensisk silverdollar från 1911 – har sålts för 750 000 schweizerfrancs, det hittills högsta priset för ett 1900-talsmynt. Av myntet finns blott två exemplar kvar (det andra tillhör den engelska kungafamiljen). Enligt uppgift skall användandet av orden "Dei gratia" i kungatiteln inte ha behagat kanadensarna.

2. Tysklands raraste mynt från 1800-talet är en för prinsen-regenten Friedrich av Baden år 1852 präglad dubbeltaler (Davenport 528). Myntet präglades enligt uppgift i endast 9 exemplar, varav dock 7 stycken smältes ned. Det utbjöds för första gången på en i Mannheim i juni 1981 hållen auktion. Utropspriset var 90 000 DM.

3. På en auktion i Frankfurt am Main i maj 1981 utropades ett guldmynt till 10 dukaters värde, utgörande avslag av en år 1848 i Frankfurt am Main präglad dubbelgyllen (Davenport 643) över grundandet och öppnandet av det tyska parlamentet därstädes. Nominalen är unikum. Utropspriset var 30 000 DM. I Frankfurts historiska museum finns ett avslag i guld till 8 dukaters värde.

4. Den tyska Weimar-republikens mynt drar till sig ökat intresse, med ty åtföljande prisstegringar. Som exempel kan nämnas, att på en auktion i Berlin i maj 1981 begärdes 10 000 DM för 50 reichspfennig 1924 E med polerad platt.

N U F

DISKONTERNAS "SEDLAR"

Av TORGN Y LINDGREN

Fortsättning från nr 3/81

B. Diskonterna i litteraturen.

Litteraturen om diskonterna är ganska rik: de flesta av våra ekonomhistoriker har i något sammanhang behandlat dem, mer eller mindre utförligt. Det kan givetvis inte bli tal om att lägga fram en fullständig bibliografi här i MYNTKONTAKT.

Den fylligaste redogörelsen för diskonternas tillkomsthistoria finner vi i Sven Fritz' avhandling *Studier i svenskt bankväsen 1772-1789*, Sthlm 1967. Fritz skildrar Diskontkompaniets hela historia samt Generaldiskontkontorets och den första Göteborgsdiskontens verksamhet till 1789. Dessa tre diskonter har också behandlats av Carl Hallendorff i *Sveriges Riksbank 1668-1918*, III, Sthlm 1920, och av Bertil Boëthius och Åke Kromnow i *Jernkontorets historia*, II:1, Sthlm 1968.

Avvecklingen av diskonterna skildras bl a i Per G. Andreens arbete *Politik och finansväsen från 1815 års riksdag till 1830 års realisationsbeslut*, I, Sthlm 1958.

I Sven Brisman's arbete *Sveriges affärsbanker. [I.] Grundläggningstiden*, Sthlm 1924, finns ett ganska långt inledande kapitel om diskonterna. Men Brisman har sett som sin uppgift att endast skildra de helt privatägda diskonterna. Följaktligen går han förbi såväl Generaldiskontkontoret som de båda riksgäldsdiskonterna i Stockholm och Riksdiskontverket.

Aleksanders Platbärzdis lämnar på s. 38-39 i sin bok *Sveriges sedlar*, II, Lund 1964, en förvirrad skildring av Generaldiskontkontorets historia: han säger, att Generaldiskontkontoret 1789 ställdes under riksgäldskontorets förvaltning och att det 1792 vid sin sida fick en då inrättad riksgäldsdiskont. Vad som hände var emellertid, såsom framgår av översikten i MYNTKONTAKT 1981 nr 3, s. 63, följande: 1789 inrättades en särskild diskont med riksgäldssedlar, den första riksgäldsdiskonten; den upphörde 1792, då den andra riksgäldsdiskonten inrättades. Generaldiskontkontoret ägdes helt av kronan, det tog ingen befattning med riksgäldssedlar och avvecklades 1802 i samband med in-

rättandet av Riksdiskontverket.

Göteborgs riksgäldsdiskont 1797-1804 behandlas av Bertil Andersson i en uppsats i *Historisk Tidskrift* 1980, s 459-482.

Malmö diskont behandlas monografiskt av Björn Sjövall i *Malmö fornminnesförenings årsskrift* 1940, Göta kanals diskont av Herbert Lundh i *Göta kanals byggnadshistoria*, Uppsala 1930, och Åbo diskont av G. Granberg i *Finsk Tidskrift* 1909 och av Hugo E. Pipping i arbetet *Från pappersrubel till guldmärk*, Helsingfors 1961.

Göteborgs bankodiskont behandlas av Bertil Andersson i uppsatsen *Göteborgs diskont 1802-1818. Kommentarer till ett endast delvis bevarat källmaterial*, i Göteborgs förr och nu, XI. Göteborgs hembygdsförbunds skriftserie. Gbg 1976.

Mycket värdefullt källmaterial har tagits fram och bearbetats av de många forskare, som har sysslat med diskonternas verksamhet. Tidigare forskare har undersökt vilken roll diskonternas "sedelutgivning" spelade för kreditmarknaden och penningväsendet. Men det ligger i sakens natur, att de inte har betraktat numismatiska frågor i samband med diskonternas "sedlar" som några väsentliga problem.

Stor medaljutställning i Fürth

I Fürth pågick en stor medaljutställning under tiden 26 november 1981 till 11 jan 1982.

Arrangör var Grundig Bank och det var en av Svenska Numismatiska Föreningens utländska medlemmar, som var behjälplig vid utställningens iordningställande, nämligen Josef Hackl.

En speciell monter hade ägnats den finske skulptören professor Kauko Räsänen, som visade samtliga medaljer 1951-82.

Intressant är dessutom att professor Räsärens medaljer exponerades i två exemplar vardera, vilket gjorde det möjligt att se både åt- och fränsida.

Han har vidare fått två nya uppdrag: dels en medalj över slaget vid Alte Veste till minnet av striden mellan Gustav II Adolf och Wallenstein under sommaren 1632 och dels en minnesmedalj för jubileet "100 Jahre Verein für Münzkunde - Nürnberg 1882-1982". Utställningen har blivit en stor succés och livligt besökt.

Svenska Numismatiska Föreningen förbereder f n en Tysklandsresa under hösten i år med besök i bl a München, Nürnberg och Fürth. Men den resan återkommer vi till i god tid.

K C

Medalj över Lech Wałęsa

En medalj utgavs hösten 1981 över den berömda polske fackföreningsmannen Lech Wałęsa, ledare för Solidaritet. Initiativet kommer från en av hans beundrare, den kände finske medaljkonstnären Kauko Räsänen, som för några år sedan förlänades med professorstiteln.

Medaljen utges i USA och sex europeiska länder. I Sverige står det politiska partiet Centrum Demokraterna - ännu ej representerat i riksdagen - som utgivare.

Åtsidan visar Wałęsa en face med ansiktet delat; enligt konstnären skall detta symbolisera det polska folkets frihetskamp, dels den utåtriktade, mera handgripliga, dels den inre, tankens. Bilden omges av symboler för tre ting som den porträtterade sätter högst: familjen, religionen och freden; upptill till vänster syns den polska örnen. Fränsidan behöver knappast någon förklaring.

Medaljen, som präglats av AB Sporrang, säljs till förmån för Solidaritet under kontroll av Notarius Publicus. Den finns i två storlekar: 60 och 40 mm, den senare endast i kontrollerat silver (80 g), den förra i brons, försilvrad resp förgylld brons. Distributionen sker genom Sporrangs i de nordiska länderna.

LLI

Nödmynt i dekorativ användning

Foto Mats Pettersson, ATA. Privat ägo.

Direktören Philip Wessén i Södertälje, chef för det företag som sedermera fick namnet Scania Vabis, erhöjll på sin femtioårsdag en papperskniv av något ovanlig utformning. Den är gjord av koppar och på sätt framgår av bilden härövan prydd med de tio nödmynten. Papperskniven är försedd med Wesséns namnteckning och datum för födelsedagen, den 3 oktober 1914. På knivens andra sida finner vi den välbekanta ramsan "Mars med Mercurius..." osv – tidigare publicerad av under-tecknad i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1956 under titeln *Görtzens kokerska* – i något språkligt varierad version. Här lyder den: "MARS med MERKURIUS tillika med JUPITER och SATURNUS gjorde sig FLINK och FÄRDIG med WETT och WAPEN att försvara sig mot den store hjelten PHÖEBUS som så illa hade hanterat PUBLICA FIDES och såldt KRONAN för EN DALER silfvermynt när HOPPET ute var." Texten är skriven med versaler, men här har endast de i större stil markerade myntnamnen så angivits. Observera ändelsen på Publica Fide och vissa andra felstavningar!

Ernst Nathorst-Böös

SÄTERS "PROVMYNT" 1629.

Tillägg till artikeln i *Myntkontakt* 1981: 6.

14 C

Fig 14 c. Avgjutning av exemplar enligt fig 14 a. Tenn eller tennlegering. bronserad.

Exemplaret har tillhört grosshandlare John Holmblom (1839–1921), storsamlare och medlem i SNF. En levnadsteckning finns i Numismatiska Meddelanden XXIII, sid 156. Hans samling såldes av en arvinge på D Holmbergs auktion nr 136 den 17 aug 1926. Katalogen, som upptar 2 450 nr, anger följande om detta exemplar:

620. Provmynt. 1 öre 1629. HH. 218. r. Gj.

Katalogförfattaren Berta Holmberg meddelar alltså ej, att det gjutna exemplaret är av senare tillverkning. Detta antogs kanske vara självklart. Köparen har troligen uppfattat det som en äkta raritet från 1600-talet, ty inköpspriset blev kronor 12:–, ett för den tiden högt pris.

Som jämförelse kan meddelas följande priser från auktionen 1926. Inom parentes anges priser i motsvarande kval enligt Sveriges Mynt (1976).

MALMÖ MYNT-HANDEL AB

Kalendergatan 9
211 35 Malmö
Tel 040/11 65 44

Köper och säljer
mynt och medaljer
Tillbehör

Medlem i Sveriges Mynthandlares Förening

Nr				
261	16 öre klipping 1562	C2	15:–	(1 000:–)
464	4 öre 1602	C1-2	11:–	(1 800:–)
535	1 öre 1626 Norrköping	C1-2	12:–	(1 000:–)
622	1 öre 1629 Nyköping	C1)(C2	3:–	(500:–)
628	1 öre 1627 Arboga	C2-3	5:–	(300:–)
831	2 Mark u år (1654)	C1-2	12:–	(1 500:–)
1394	1 Riksdaler 1746	C1	12:–	(4 000:–)
1776	1 Riksdaler 1795	C1-2	12:–	(1 500:–)
2002	1 Rd Specie 1844	C1+	12:–	(3 000:–)

C1=1+, C2=1, C3=1?

Y A och I C-n

MARS MED MERKURIUS TILLIKA MED JUPITER OCH SATURNUS
GJORDE SIG FLINK OCH FARDIG MED WETT OCH WAPEN
ATTFÖRVARA SIG MOT DEN STORE HJELTEN PHOEBUS
SOM SÅ ILLA HADE HANTERAT PUBLICA FIDES
OCH SÅLDT KRONAN FÖR EN DALER SILFVERMYNT
NÄR HOPPET UTE VAR

"PROVMYNT" ELLER "LOKALMYNT"?

FORTSATT DISKUSSION OM SÄTERS ETTÖRE 1629

Vår artikel i MYNTKONTAKT nr 6 har följts av ett par kommentarer. I en not skrev vi att när det gäller de sk "lokalmynnten" av i dag är beteckningen mynt "knappast korrekt". Torgny Lindgren skriver i MYNTKONTAKT nr 7 (sid 136) att formuleringen bör ändras till "helt felaktig". I förra numret av vår tidning säger Ernst Nathorst-Böös att man bör undvika varje tal om "lokalmynt" och betecknar företeelsen som "fäneri".

Alltså är alla parter överens om att benämningen ej är korrekt, men vi anser dock att en bestämd åsikt mången gång uttrycks bättre genom en försiktig formulering än genom starka ord. Vidare bör man motivera sin uppfattning, vilket Ernst Nathorst-Böös omsorgsfullt undviker beträffande allt som han framför i sitt inlägg. Våra egna åsikter om företeelsen "lokalmynt" skall vi redovisa i en senare notis (s 17).

Enligt vår teori skulle de här behandlade mynten ha präglats för att användas lokalt i Säter. En annan beteckning kunde då kanske vara "statlig pollett", men ordet "pollett" användes ju för myntliknande objekt (och även sedlar) som utges av andra än den person eller myndighet som innehar myntningsrätten.

Användandet av benämningen "lokalmynt" i rubriken avsåg att väcka läsarnas intresse genom anknytning till dagens förhållanden. Att även en läsares vrede därigenom väcktes, får vi försöka uthärda så

gott det går. Med hänsyn till vad vi säger i noten bör dock framgå, att vi har använt ordet med en smula ironi.

För övrigt: vårt svenska språk har många felaktigt använda ord och vändningar, som vi genom vanans makt inte märker. (Det lär för övrigt finnas en och annan, som på morgonen påstår att "solen går upp".)

I noten skrev vi även att medeltidsmynt med beteckning för myntorten i något fall möjligen kunde ha varit avsedda för just denna ort. Eftersom vi inte visste om något belegg för antagandet, kan det betraktas som en brask-lapp, ditsmugan ifall något rön härom någon gång skulle komma i dagen. Efter Ernst Nathorst-Böös' utlåtande får detta givetvis avskrivs för all framtid. Den förlupna tanken har emellertid ingen betydelse för artikeln i övrigt och flera ord bör ej spillas på detta.

Under belägringen 1715 utgavs i staden Wismar en serie plåtmynt i kanonmetall. De hade valörerna 8 och 4 mark samt 32, 16, 8 och 4 schilling. Deras utseende saknar motsvarighet bland övriga plåtmynt. Vice guvernören baron Martin Schoultz lät slå dem enligt uppdrag i ett kungligt brev av 9 juni 1715, och de är alltså verkliga mynt, utgivna enligt order av den laglige myntherren. De gällde till april 1716, då staden kapitulerade. (Se A W Stiernstedts artikel om myntorter i Sveriges forna östersjöprovinser. Numismatiska Meddelanden V, sid 62-63.) Det syns för oss sannolikt

att mynten endast var avsedda för staden Wismar och alltså ej för Sverige eller de övriga östersjöprovinserna. Man får väl kalla dem *belägringsmynt*, då vi icke dristar oss använda den riskabla benämningen *lokalmynt*.

Så till sakens kärna. På sid 109 i vår artikel skriver vi: "Att tillverka, gravera och härda en vals var en kostsam procedur, som fordrade lång arbetstid och kunnig personal. En vals med Gustav II Adolfs ettören kan ha haft åtta myntbilder ingraverade. Är det rimligt att man skulle ha utfört ett par sådana valsar för att få fram ett provmynt, vars utseende kunde fastställas genom en ritning eller eventuellt genom ett par mycket billigare stampar för hammarprägling? Dessutom existerar ju två typer, som endast skils åt av den omgivande ringen. Detta gör provmyntsteorin än mera osannolik."

Ernst Nathorst-Böös påstår nu: "Man kan ha insett att ett mynt av detta 'provmynts' utseende skulle kräva betydligt mindre graveringsarbete än de tidigare och det kan därför ha varit tilltänkt. Dess gravering lär inte ha tagit mycket tid. Några åtta stamper i valsen behövdes ej, det räckte i princip med en vid ett prov. Det är min förmodan, att man inte får lägga dagens rationella tänkande till grund för betraktelser hur det gick till i 1600-talets Sverige."

Han bortser här från den väsentliga del av kostnaden som bestod i tillverkning och hårdning av valsarna. Först skulle man smida ett par ämnen av lämplig form, som sedan svarvades till rätta dimensioner. Arbetet torde ha krävt både erfarenhet och omsorg. Valsarna måste både ha exakta mått och vara väl centretrade. Automatsvarvar och verktyg

för precisionsmätning fanns ej. Efter graveringen skulle valsarna hårdas, vilket också fordrade mycken kunnsighet. Ibland misslyckades hårdningen, och då uppstod bristningar i valsbanan (stampklumpar!), och valsarnas livslängd kunde bli kort. (Jämför Carl Sahlin: Valsverk inom den svenska metallurgiska industrien, Stockholm 1934, sid 73–74.)

Tillverkningen av ett par valsar innefattade alltså betydligt mer än graveringen, och att utföra allt detta för att endast producera ett fåtal mynt förutsätter en mycket stor enfold hos vederbörande. Lika galet hade varit att gravera in myntbilderna bland sådana på valsar för reguljära mynt. Fanns det åtta myntbilder på var vals, måste man kassera 25% av produktionen, om de båda mynttyperna inte blev godkända för allmän cirkulation.

Vi ber våra läsare jämföra vad vi har skrivit med Ernst Nathorst-Böös' uttalande, samt därefter avgöra, vilken part som bäst har motiverat sina åsikter.

Valsverksprägling förutsätter att man ämnade tillverka ett större antal mynt. Men om det nu ändå hade varit tillverkning av provmynt, vad skulle då avsikten med detta större antal ha varit? Skulle den i praktiken enväldiga myntherren begära in ytteranden från råd, ämbetsverk och ständer, huruvida den nya mynttypen kunde accepteras, och om det estetiska värdet av en eller två ringar kring myntbilden? (Provmynts-entusiasterna* har givetvis 1800-talet i tankarna. Vid provmyntningar delades då ett antal mynt ut till Bancoutskottets medlemmar för yttrande.)

Att dessa mynts vikt och storlek är samma som för de reguljära ettörena är helt naturligt. Man hade ju stansverktyg och tenar avpassade för sådana. Förhållandet strider därför ej mot vår teori.

Stora förändringar har skett i samhällets organisation och människornas levnadsvillkor sedan 1600-talet. Mycket av den tidens förhållanden, som ligger utanför vår erfarenhet, kan te sig gåtfullt. Vi anser, att man i sådana fall inte bör slå sig till ro med tanken, att vi, med vårt överlägsna rationella tänkande, inte

kan förstå våra efterblivna förfäder, och att vi därför måste acceptera diverse ologiska antaganden. I stället bör vi söka finna rimliga förklaringar, och där så ej är möjligt, lämna frågan öppen.

Förfädernas intelligens torde inte ha varit mindre än vår, och måhända har deras tänkande, med hänsyn till tidens förhållanden, varit lika rationellt (eller irrationellt) som vårt.

Att låta allt bero med traditionella åsikter, kan vara riskabelt. Bättre då att kritiskt pröva och att söka nya förklaringar, även med risk att framtida rön kan ställa saken i annan dager.

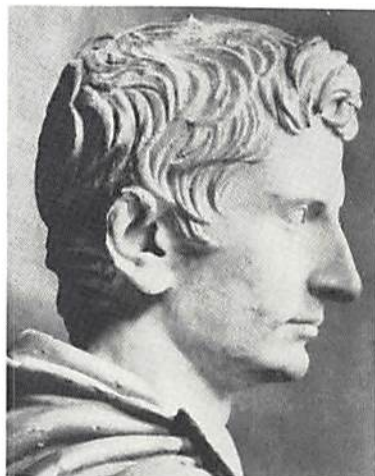
Om ett påstående upprepas tillräckligt ofta under tillräckligt lång tid, blir det betraktat som ett axiom. Ett sådant varken kan eller behöver rationellt motiveras, och det är högst olämpligt att tvivla på det.

Följaktligen skulle någon kunna säga: "Mina vänner, detta kan jag inte motivera. Alltså är det ett axiom, och därför måste ni tro på det."

Vi tvivlar dock på att någon skulle vilja uttrycka sig så i klartext, inte ens inom den teologiska vetenskapen. Inom numismatiken finner vi ett sådant resonemang högst olämpligt, och vi är övertygade om att även Ernst Nathorst-Böös delar vår åsikt härvidlag.

Alltså emotser vi med intresse en redogörelse för det rationella tänkande, varpå Ernst Nathorst-Böös grundar sin åsikt att de nämnda ettörena av år 1629 är provmynt.

Med vänlig hälsning
Yngve Almer
Ingemar Carlsson

Marmorbyst (h 36 cm) av Augustus från ca 30 f.Kr. Museo Capitolino, Rom

Kejsar Augustus

(forts från föregående nummer)

För många är säkert kejsar Augustus mest känd genom julevangeliets text som kejsaren, vilken lät skattskrivna "hela världen" vid tiden för Kristi födelse. Han regerade alltså både f.Kr och e.Kr. Ur historisk synpunkt tänker man kanske oftare på att under hans tid skiftet mellan republik och kejsardöme – före honom och (formellt) under hans tid styrdes den romerska staten av senaten och folkförsamlingen och deras för ett år valda ämbetsmän, efter hans tid låg makten hos kejsaren och hans kansli. Ur mynthistorisk synpunkt viktigt är, att under den tid han kämpade om makten efter Caesars raserades alla spårar mot att i Rom avbilda levande personer på mynt. Tidigare hade undantag mot denna regel gjorts för romerska fältherrar i öster, t.ex. på de sällsynta (3 st!) guldmynt, som visar Titus Quinctius Flaminus, segaren vid Kynoskephalae (197 f.Kr) i norra Grekland, och naturligtvis under Gaius Julius Caesar under de sista åren av hans liv. Som bekant var härskarporträtt däremot vanliga i de grekiska staterna under den hellenistiska tiden (efter Alexander den stores död 323 f.Kr). Däremot var det i Rom vanligt att på de republikanska mynten ha porträtt – ofta med all sannolikhet vad vi menar verkligt porträttlika – av berämda statsmän och tidigare släktingar till någon av de tre myntmästare, som årligen valdes för att svara för myntningen. Dessa porträtt, liksom de skulpturer vi har bevarade från den tiden, visar en markerad realism i utförandet, som inte väjer för vad vi tycker är direkt fränstötande detaljer och denna "romerska" realism, som på grund av sin naturtrohet ofta kallas "verism", har varit ämnet för stor forskningsmöda, där bland annat svensken Olof Vessberg bidragit med ett standardverk. Problemet är i korthet, att denna romerska stil inte har någon motsvarighet i den tidigare antika konsten. Man har sökt förebilder i grekisk och i egyptisk konst och man talar ofta om betydelsen av de sk dödsmaskerna (vaxavgjutningar av döda senatorer, medförda i liktågen vid senare begravningar i släkten och vilka normalt förvarades i husets förnämsta rum – atriet – i speciella skåp, där de

* Härmed avses personer, som utan närmare motivering använder beteckningen provmynt, så snart ett sällsynt mynt avviker från de vanliga typerna.

kunde föreslås för besökande). Men det är uppenbart, att man inte på denna väg kan förklara uppkomsten av den realistiska stilen utan endast hur den kan ha förstärkts eller vunnit ökad spridning.

En mera psykologisk-historisk förklaring ger en engelsk forskare, R R R Smith, i en helt nyligen publicerad artikel. Smith menar i korthet att, eftersom i praktiken alla konstnärer av klass, som verkade i Rom under de två sista århundradena f Kr, var greker, vilkas ställning i Rom var oerhörd mycket mindre aktad än i den grekiska världen – i Rom var de för det mesta slavar eller frigivna f d slavar – måste man ta hänsyn till det motsatsförhållande, som rådde mellan romare/besegrare/beställare och grek/förlorare/konstnär. Grekerna betraktade romarna som barbarer utan känsla för stil, som utsugare och skatteförpacktare – eller som en annan forskare uttryckt det: 'it is not difficult to understand why the peoples of Asia massacréd 80 000 Roman citizens in one day at the bidding of Mithridates Eupator: it is less clear why such horrors were not repeated'. Romarna å sin sida betraktade grekerna som veklingar med böjelser för filosoferande och lättingsliv, fjärran från ett realistiskt förstående av vad livet kräver av organisation och disciplin.

Smith menar vidare att romarna gav sina grekiska skulptörer i uppdrag att porträttera dem i en realistisk stil fjärran från den patosladdade och idealiserande grekiska med dess ungdomliga skönhetsideal. För romaren som strävade efter att bli vald till olika ämbeten, för vilka man måste uppfylla olika krav och bland annat ha uppnått en viss ålder (för konsulsämbetet var kravet 40 år) var det viktigt att porträttet visade den avbildade som en mogen man med erfarenhet och dignitas – värdighet –, åt vilken man kunde anförtro ledningen av statens angelägenheter. Svaret på denna uppmaning till konstnären blev, menar Smith, att han, kanske omedvetet, överdrev de realistiska detaljerna så att porträtten i våra ögon ger ett ironiskt eller löjväckande intryck.

Som en kommentar till detta kan man nog säga att tesen har mycket för sig, men frågan är väl om inte en del av svårigheten att finna en lämplig förklaring till den realistiska stilen snarare ligger i ett anakronistiskt betraktningssätt hos oss moderna

människor när vi ser dessa färdade och åldrade porträtt – vi ser med ögon som är vana vid och fascinerade av de grekiska "vackra" konstverken och mynten och vi är ofta fångade av omedvetna föreställningar att bara det unga är vackert och eftersträvsvärt. Det faller sig inte helt lätt att föreställa sig att en hel generation och mer av den romerska överklassen skulle ha låtit sig nöja med porträtt som skulle varit ironiserande eller förlöjligande inför deras egen samtid.

Efter denna bakgrund kan det vara lämpligt att återvända till Augustus' porträtt. Han tillkämpade sig makten som (de facto) enväldshärskare i en tid som längtade efter att få återuppleva fred efter 50 års uppsplitande inbördeskrig och fred i en stat styrd enligt de gamla goda republikanska normerna. Återuppriktandet av republiken var ett av Augustus propagandamotiv och hans tidigaste myntporträtt skiljer sig inte stilmässigt från föregångarnas. Ofta är det samma långsmala profil som på Caesars mynt, porträtten visar stor variation sinsemellan.

Efter slaget vid Actium (31 f Kr), då Augustus besegrade sin huvudkonkurrent Marcus Antonius och obestriddligen var efterträdaren till Caesars maktposition, uppträder en ny, fastare typ av porträtt på mynten.² Profilen är visserligen fortfarande långsträckt som på den tidigare typen men i övrigt skiljer sig utförandet. Borta är den tidigare osäkerheten i uttrycket, ansiktet karakteriseras av den långsmala näsan, ibland något böjd, den lilla men markerade hakan och den fasta munnen med överfallande underläpp. Ett drag som man bara kan se på skulpturerna en face är den karakteristiska behandlingen av håret i pannan, där det oftast förekommer ett mellanrum mellan lockarna över högra ögonbrynet. Man anser allmänt att det är denna stil som närmast kan ge oss en föreställning om hur Augustus såg ut.

Även den tredje stilen visar ett ungdomligt porträtt trots att Augustus vid denna tid närmade sig 60-årsåldern.³ Här har det intressanta inträffat, att hans bild ser oromersk ut och är framställd varken med republikansk realism eller hellenistiskt patos utan i en stil som efterbildar 400-talets klassiska konst. Ansiktets proportioner är välavvägd, halsen kortare och bredare och det

enda som finns kvar av individuella drag är den överfallande underläppen. Porträttet är inte längre individuellt utan mera en symbol för statens överhuvud. Människan av kött och blod har trätt i bakgrunden, nu framträder i stället fosterlandets fader (Pater Patriae, P P på mynten efter år 2 f Kr) med ett program för en återgång till gamla tiders moral och religion. Med dessa porträtt börjar en utveckling som når sin extrema form i porträtten av Konstantin den store, där all individualitet är borta och porträttet speglar en annan tidsålders syn på livet och förhållandet mellan härskare och undersåte.

1 'Det är inte svårt att förstå varför folken i Mindre Asien slog ihjäl 80 000 romerska medborgare på en dag på uppmaning av Mithradates VI: frågan är bara varför detta hemiska dåd inte upprepades.' G Bowersock, Augustus and the Greek world (1965), I.

2 Se ill 1 (dec nr 1981)

3 Se ill 2 (dec nr 1981)

LITTERATUR

Drerup, H. 'Totenmaske und Ahnenbild bei den Römern'. Mitteilungen des archäologischen Instituts, Römische Abteilung 87:1 1980, 81–129

Kjellberg, Ernst och Säflund, Gösta. Grekisk och romersk konst. Bonnier/Aldus Akademi, 4 uppl 1978

Smith, R R R. 'Greeks, foreigners and Roman republican portraits'. Journal of Roman Studies 71 1981, 24–38

Walker, Susan & Burnett, Andrew. The image of Augustus. British Museum Publications. (Utan år, 1981?)

Vessberg, Olof. Studien zur Kunstgeschichte der römischen Republik. 1941.

– Romersk porträttkonst, PAN/Norstedts. 1969

Mynthandeln TICALEN

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg Tel: 031-20 81 11

Köper Säljer Värdarar

Svenska och utländska mynt, plletter och övrig numismatika –
Rejal behandling garanteras.
Öppet fredagar 16–18
lördagar 09–14

Medlem av Sveriges Mynthandlars
Förening

RECENSIONER

Jean Elsen och Joseph Ghijssens: Le trésor d'Abild en Suède (XIIIe siècle). Tryckt i: Cercle d'Études Numismatiques Vol. 18:3, Juillet-Septembre 1981, Bruxelles 1981, s 62-70, ill.

År 1820 påträffades två myntskatter nära varandra på gården Hemse-lynge, Abilds socken, Halland. Bägge var nedgrävda i början av 1300-talet, den större – som bestod av flera tusen borgarkrigsmynt – förmodligen först i slutet av 1320-talet, den andra, som från början utgjordes av 210 sterlingar och sterlingimitationer, något tidigare. Medan den förra skatten länge varit känd (bl a utnyttjad av den danske forskaren P Hauberg), har sterlingfyndet aldrig blivit ordentligt publicerat.

I samband med ett besök i Kungl Myntkabinettet observerade den förstnämnda av författarna ett stort antal flandriska sterlingimitationer, som delvis utgjorde okända varianter. Så småningom kunde ca 120 mynt ur fyndet rekonstrueras, givetvis med undantag för några som enligt dåtida bruk nedsmälts eller bytts bort. De engelska och skotska sterlingarna har fö sitt korrekta inventarienummer angivet. I oavancerade uppsats har författarna skrivit om hela fyndet men koncentrerat sig på det problem som de kontinentala efterpräglarna – och *deras* efterpräglarna – utgör. Dessa har slagits dels inom nuvarande belgiskt, dels inom franskt område (gränserna är som bekant annorlunda, för att inte tala om dåtidens invecklade feodala förhållanden, där samme myntherre på ett ställe kunde ha kejsaren, på ett annat franske kungen som överherre).

LLI

Walter Holtz: Lexikon der Münzabkürzungen mit geschichtlich-geographischen Erläuterungen. Klinkhardt & Biermann, München 1981. ISBN 3-7814-0147-2. 606 s, ca-pris i linneband 148 DM.

Den första upplagan av Holtz' lexikon över förkortningar på mynt utkom för nio år sedan. Detta verk var avsevärt mindre än det här anmälda

och utgjorde knappast en fullgod ersättning för de 1800-talsarbeten som den energiske samlaren såväl som den flitige fackmannen i många år vänt sig till. Rec avser framför allt W Rentzmanns *Numismatisches Legendenlexikon* från 1865-66 (nytryck Osnabrück 1969), och F W A Schlickeysens *Erklärung der Abkürzungen auf Münzen...* 3. Aufl von R Pallman, Berlin 1896, (nytryck Graz 1962), varav särskilt den sistnämnda är mycket besvärlig att använda. I sin nya upplaga har Holtz kraftigt ökat antalet uppslagsord och de efter själva lexikonpartiet – uppdelat i ett avsnitt för nyare tid, ett för medeltid och ett för religiöst-kyrkliga – följande "historiskt-geografiska förklaringarna" är inte minst nyttiga för den som vill veta något om "det Heliga romerska riket av tysk nation" och dess organisation.

Givetvis är boken som utförligast när det gäller tyska förhållanden, men även t ex nordiska är i viss omfattning förklarade, dock inte utan misstag. Sålunda tror förf, att SM (silvermynt) betyder "kupferne schwedische 'Notdaler' aus dem Nordischen Krieg 1715-1719, die in Silbermünzen eingelöst werden sollten", när det i själva verket är en förkortning för den till 1776 gällande svenska mynträkningen i daler silvermynt ("nödmynten", mynttecknen, skulle som bekant motsvara 1 daler s m i plåtmynt). Förkortningen KM (kopparmynt) är inte alls medtagen. När förf vill förklara K.S.P.L.M. (som är riktigt upplöst till "Königlich Schwedisch-Pommersche Land-Münze") påstår han, att denna förkortning gäller en myntutgivning som omfattade "Vorpommern mit Stettin und Rügen", som skulle ha varit svenskt från 1648 till Wienkongressen 1815; halva Svenska Pommern med *Stettin* hade emellertid avträtts till Preussen redan efter Karl XII:s död. DSM och DKM (daler silvermynt resp daler kopparmynt) hade också kunnat införlivas med förklaringarna.

Kapitlet med de geografiskt-historiska förklaringarna, flera av dem närmast korta artiklar, är

mycket nyttigt, som redan påpekats. Dock är urvalet av uppslagsord här kanske en smula personligt: varför ta med t ex Ameide, Gaipel och Leuchtenberg, men inte Brandenburg och Pommern. Avslutningsvis finns också ett avsnitt som översätter länders och orters namn från latin till tyska.

De obetydliga anmärkningar som här framförs gäller perifera områden; som förf själv påpekar i förordet, gäller hans strävan till fullständighet icke dessa, utan Tyska riket. Detta verk, som är mycket mer än ett förkortningslexikon, rekommenderas varmt.

LLI

Lagom. Festschrift für Peter Berghaus zum 60. Geburtstag am 20. November 1979. Herausgeben von Th. Fischer, P. Ilich, A. Betken. Münster 1981, 384 s., ill. ISBN 3-921507-03-0, Numismatischer Verlag der Firma H. Dombrowski GmbH, Münster.

Den för nordiska numismatiker så välkände tyske numismatikern Peter Berghaus fyllde 60 år den 20 november 1979. För att fira honom lämnade ett 40-tal europeiska numismatiker bidrag till en festschrift, som först hösten 1981 kommit ut från trycket. Den bär titeln "Lagom" – en devis som hämtats från en av J C Hedlingers svenska medaljer.

Fem svenska bidrag finns med, nämligen:

Lars O Lagerqvist: Ein Doppelflorin aus Lübeck.

Brita Malmer: Münzgewicht und Goldgehalt. Einige Bemerkungen über nordische Münzen vom Ende des 10. Jahrhunderts.

Ernst Nathorst-Böös: Auswurfmünzen – noch einmal.

Bertel Tingström: Svenska kopparmynt 1624-1643.

Ulla Westermark: The Portrait Coin of Eumenes II of Pergamon.

Följande bidrag har mer eller mindre anknytning till Norden eller nordiska fynd:

Wolfgang Hahn: Zur mutmasslichen Nürnberger Münzprägung im 11. Jahrhundert.

Gertrud Hatz: Der Triens-Fund von Sylt.

Vera Hatz: Antwerpener Prägungen aus schwedischen Münzfunden der Wikingerzeit.

Lajos Huszár: Die Nachprägung ungarischer Münzen des 11. Jahrhunderts.

Peter Ilisch: Eine Gruppe niederlothringischer Pfennige Heinrichs II. und Konrads II.

Gay van der Meer: Niederländische Freundschaftsmedaillen mit David und Jonathan.

Michael Metcalf: Some Speculations on the Volume of the German Coinages in the 10th and 11th Centuries.

Vsevolod Potin: Ein Münzfund des 11. Jahrhunderts aus Leningrader Gebiet.

Pekka Sarvas: Münzschatze und Münzschatzfunde.

Stanislaw Suchodolski: Vom Gold zum Silber.

SNF var bland de otaliga gratulanterna på "Tabula Gratulatoria". Det finns mycket av intresse att studera i festskriften utöver vad som ovan nämnts. Festskriften finns i föreningens bibliotek. Välkommen till kansliet!

NUF

Angående plåtmyntsundersökningen

Tack till alla dem som lämnat mig meddelande om innehav av plåtmynt. Det har blivit mer än 10 000 st som jag fått uppgift om. Det har dragit ut på tiden därför att några stora institutioner dröjt med svaren. Från vissa länders museer har det också varit svårt att få besked. När detta läses är emellertid materialet databehandlat och så småningom får var och en, som meddelat något, svar på antal i olika valörer för resp årtal. Hav alltså tålamod någon tid till.

Systemet är emellertid uppbyggt så att det går att komplettera det ursprungliga materialet med tillägg. Känner Du någon som är ägare av plåtmynt, privatperson, hembygdsmuseum eller annan gör Du mig en stor tjänst med en påminnelse till vederbörande. Glöm bara inte att det skall vara innehavet pr februari 1979 – för att undvika dubbelregistrering – som bör meddelas.

Bertel Tingström
Box 8032
750 08 Uppsala

OM LOKAL-"MYNT" OCH EN DEL ANNAT

Äv Yngve Almer och Ingemar Carlsson

I vårt svar till Ernst Nathorst-Böös lovade vi att meddela några synpunkter på företeelsen lokal-"mynt". Användandet av ordet *mynt* strider ju i detta fall mot tidigare språkbruk, vilket vi från början har påpekat. De citationstecken, som finns i rubriken, borde egentligen sättas ut i fortsättningen också, men vi utelämnar dem för enkelhetens skull, och läsaren har full frihet att tänka sig dem.

Det hela började i Trelleborg 1977. Enligt MODERNA LOKAL-MYNT Nr 3 1981 (utarbetad av Sven Jardestål och utgiven av Sveriges Numismatiska Riksförbund) har utgivning hittills skett för 129 orter, och man har utgivit 247 olika årsmodeller. Den största årliga upplagan från en ort är 35 000, men genomsnittet torde ligga mellan 2 000 och 5 000 exemplar. Totalt bör cirka en million exemplar ha präglats.* De flesta är av brons, och deras valör är med enstaka undantag 10 kr, på senare tid även 15 kr. Silverexemplarens antal brukar vara 10–20% av brons exemplarens och deras valör vanligen 100 eller 150 kr. De flesta utgåvorna omfattar även ett fåtal guldexemplar, vanligen med valörerna 1 000 eller 1 500 kr.

I katalogens företal finns vissa regler för utgivningarna återgivna, varur må citeras att marknadsföringen ej skall "ge intryck att myntet är lagligt betalningsmedel på det sätt vi använder riksmynnten eller att det har ett högt framtida samlarvärde", (de bygger på normer fastställda av NO).

Utgivare är i de flesta fall idrottsföreningar och ideella organisationer med barn- och ungdomsverksamhet eller med kulturell sådan. I en gång en tid kunde idrottsföreningar och liknande organisationer verka med stora insatser av frivilligt arbete men med liten tillgång på kontanta medel. I dag behövs stora penningbelopp för de flesta slag av verksamhet. De omfattande utgivningarna av lokalmynt måste ses mot denna bakgrund. Lokalmynten

* Antalet är beräknat med ledning av upplagornas genomsnittliga storlek.

har nog inte enbart förvärvat av samlare. En stor del av dem torde ha köpts av personer, som har varit intresserade av att gynna föreningarna.

Vi skall här framföra våra synpunkter på lokalmyntens värde som föremål för samlande, sett ur numismatisk synpunkt, samt även försöka teckna en bakgrund genom några ord om dagens situation för samlaren.

Vid kritiska tillfällen har man ibland tillverkat speciella mynt vid brist på normala giltiga betalningsmedel. Ett exempel från vår egen historia är Wismars plåtmynt, som nämdes i vår föregående artikel. I andra länder har förekommit t ex frimärksmynt och privata eller lokala sedlar. Genom brist på skiljemynt under slutet av 1700-talet använde man i den allmänna rörelsen dels Stora Kopparbergs polletter av 1790 och 1791, dels den myntliknande medaljen över kungabesöket i Avesta den 9 juli 1794 (SM 52 a–b). I sådana fall har objekten spelat en verklig roll som betalningsmedel och är därför intressanta från numismatisk synpunkt.

I våra dagars Sverige har vi överflödande tillgång på mynt och sedlar, och få av de moderna lokalmynten torde ha använts för inköp i hemortens affärer. Även om så skulle ha skett i en del fall, så saknar lokalmynten intresse för samlare med numismatisk inriktning, genom att de är helt obehövligen som betalningsmedel.

En annan sak, som är betydelsefull för samlaren, är det konstnärliga utförandet.

Lokalmynten hämtar motiv från hembygdens historia och folkminnen. Där förekommer bl a vapen, byggnader, skulpturer, porträtt av kända personer. Hur har då dessa motiv utformats? Bäst har man lyckats med de heraldiska motiven, vapnen. Byggnader och skulpturer har ett korrekt utförande, men då objektens format är alltför litet (i regel 35 mm diameter), blir utförandet ofta småkretigt. Porträtten har man lyckats sämst med, de är i många fall dåliga.

Trots att lokalmynten har försetts med valörbeteckningar, är det här fråga om en speciell form av medaljer, man kunde kalla dem *hembygdsmedaljer*. För en god medalj behövs en kunnig konstnär, som känner inspiration inför uppgiften och engagerar sig för den. Man kan knappast begära något sådant vid en så omfattande produktion av typer, som här har skett under kort tid. Den omsorg, som ägnas åt formgivningen, är även en kostnadsfråga för beställaren.

Om vi jämför med de medaljer, som dels har producerats, dels har saluförts här i landet under senare tider, måste vi i rättvisans namn konstatera, att allt inte heller på detta område har stått väl till. Visst har man utfört många konstnärligt värdefulla ting, men här har även bjudits ut saker som är skapade med föga eller ingen inspiration. De avbildar troligen motiven efter fotografier och har därför fått ett korrekt men torrt utförande.

Utan att närmare granska och värdera de enskilda objekten vill vi som exempel nämna medaljer över nobelpristagare, domkyrkor, Rembrandt-målningar, veteranbilar, segelfartyg och mera sådant. Därtill kan även kritik riktas mot de alltför omfattande serierna av vissa medaljer, som binder beställaren under lång tid och vilkas höga sammanlagda kostnader kan medföra svårigheter, om man behöver lösgöra kapital, som är investerat i samlingen. Man måste ha en viss förståelse för den nyblivne samlare, som väljer att börja med lokalmynt.

Men mynten då? Vad har senare tiders svenska myntproduktion att erbjuda samlaren?

Äldre tiders mynt erbjuder en enorm rikedom av typer och varianter, som inte bara beror på att regenterna har växlat och att myntsystemet har ändrats utan även på att präglingsverktygen hade kort livslängd och att nya sådana graverades för hand. Porträtten återgav också hur regenternas utseende med åren förändrades.

Dagens teknik däremot tillåter att exakt samma typ kan användas under mycket lång tid. Resultatet blir alltså långa serier där endast årtal och ibland myntmästarmärke ändras. Gustav V:s silvermynt har ju under 40 år endast två porträtt. Gustav VI Adolfs reguljära mynt har liksom två, den sista dock endast på

femkronorna 1972-73, medan däremot jubileumsmynten visar en fint varierande serie porträtt av monarken under 20 år. Öresmynten i silver och nickel har tre respektive två typer, brons- och järnmynten vardera en typ under varje regent.

Följden blir att samlarna koncentrerar sig på årtal samt smärre varianter beträffande siffrors samt bokstävers form och placering. För de nya samlarna, som givetvis börjar med den allra närmaste tidens material, återstår endast årtalssamlande, om man inte övergår till att spana efter tillverkningsfel för att upphöja mynt med sådana till varianter.

För varje år begåvas vi numera med en vackert blänkande originalförpackning i plast, som innehåller årets nya mynt. De skiljer sig från förra årets endast genom en ändrad siffra. Den flitige samlaren kan stapla dem på varandra som sillburkar staplas i snabbköpet.

Framställningen av en ny mynttyp medför givetvis stora kostnader. Man kan emellertid fråga sig om inte valet av motiv är alltför hårt bundet till regentens person. Finns det ingenting annat som kan representera vårt land i detta sammanhang?

Dock måste man i rättvisans namn påpeka, att en mynttyp, som utformas endast med tanke på samlarna, blir mindre intressant ur numismatisk synpunkt än en, som är resultatet av händelser i det politiska eller ekonomiska livet.

Man kan jämföra med Postverkets utgivning av frimärken. Det förekommer måhända alltför många typer under ett år, och kostnaden för en ny frimärkestyp måste vara betydligt mindre än den för en ny mynttyp. Men vilket samlarområde erbjuder inte detta material! Det lockar den intresserade att fördjupa sina kunskaper i vitt skilda riktningar. Samtidigt får Postverket avsevärda inkomster genom samlarnas investeringar. I någon mån kan man kanske jämföra frimärkenas varierande motiv med lokalmyntens. Vi vill dock inte jämföra den konstnärliga standarden!

Vi har här försökt teckna en bakgrund till dagens numismatiska samlande. Våra läsare har kanske andra synpunkter, och sådana emotses med intresse.

Slutsatsen för vår del blir: *även om vi inte vill rekommendera någon att börja samla lokalmynt, så måste*

vi förstå varför ett sådant samlande förekommer.

För att tala i egen sak: Då vårt samlande började, hade vi båda förhållanden att få vägledning in på den fascinerande del av numismatiken, som omfattar äldre tiders material.

Vi vet också, att man inte behöver jaga rariteter till toppriser för att få en intressant samling.

Vår önskan är, att även de, som nu samlar enbart lokalmynt, med tiden skall få samma vägledning. Om vi alla efter bästa förmåga försöker sprida de kunskaper, som vi har förvärvat under vårt samlande, kan var och en ge sitt bidrag här till, även om målet kan synas avlägset.

Att enbart avfärda samlandet av lokalmynt med hårda ord, skadar däremot den sak, som ju till sist ligger i allas vårt gemensamma intresse.

Hedrande utmärkelse

Professor Brita Malmer, innehavare av Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria, har valts till ledamot av Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens historisk-antikvariskaklass. Vitterhetsakademien är det lärda samfund som utgivit mest litteratur i ämnet numismatik. Från 1786 till 1975 var akademien huvudman för kulturminnesvården (riksantikvarieämbetet och statens historiska museum) och därmed också Kungl Myntkabinetet. Den är numera frigjord från detta uppdrag och ägnar sig åt sina uppgifter inom forskningen: de antikvariska vetenskaperna, historia, språkvetenskap samt därtill numismatik. Bland tidigare numismatiker som varit medlemmar märks Bror Emil och Hans Hildebrand, far och son, bägge riksantikvarier, C. J. Tornberg, A. W. Stierstedt, Nils Ludvig Rasmussen; till nu levande ledamöter hör förre riksantikvarien och chefen för Kungl Myntkabinetet Bengt Thordeman.

LLt

FRÅGE-SPALTEN

Fråga:

Här avbildade ordenstecken, som är likadant på båda sidor, kanske har något med Lovisa Ulrika att göra? Tacksam få det identifierat.

*Brita Lundqvist,
Lidingö*

Svar:

Den ovan avbildade ordensdekorationen bär av medlemmar av Vadstena adliga jungfrustift.

Historiskt sett var de adliga jungfrustiften i sitt tidigare skede en protestantisk fortsättning på de katolska nunneklostren. Redan under den katolska tiden var det vanligt att man inom adeln lät ogifta döttrar bosätta sig i ett kloster för att därmed trygga försörjningen under ålderdomen. Då dessa kloster ofta grundade sig på donationer från adeln var det naturligt att man ombildade klostren till så kallade adliga jungfrustift. I ett av dessa, nämligen det i Quedlinburg i Tyskland, framlevde Aurora Königsmarck den senare delen av sitt liv som kanonissa.

I Danmark bildades flera jungfrustift bl a Vemmetofte adliga frökenkloster (inrättat 1735).

Den unge friherren Carl Vilhelm Cederhielm väckte tanken på ett svenskt jungfrustift vid 1734 års riksdag. Adeln och ridderskapet tillstyrkte visserligen Cederhelms förslag men det gick inte att genomföra förren vid 1738–39 års riksdag.

Stiftets uppgift skulle vara tvåfaldig, dels befodra en god uppfostran för unga adliga damer, dels bereda underhåll för dem av det kvinnliga könet som saknade ekonomiska möjligheter till ett anständigt uppehälle. Som lokal för jungfrustiftet upplät Kungl Maj:t Vadstena slott. Detta slott måste dock först upprustas, något som även på den tiden kostade mycket pengar. Adeln visade sig inte särskilt generös. En lista för anteckning av frivilliga bidrag utlades vid riksdagen och liknande listor skulle sändas till landshövdingarna. Den i Stockholm utlagda anteckningslistan var efter fem månader fortfarande blank. Först sedan lantmarskalken och ett par andra högt uppsatta personer tecknat sig, lyckades man insamla 10 000 daler kopparmynt. Denna summa var dock för liten, särskilt som listorna

för landsorten aldrig blev utskickade. Kort därefter kom hattarnas krig med Ryssland 1741–43 och pengarna gick till viktigare göromål.

Ordensdekoration för Vadstena adliga jungfrustift. Den med kunglig krona förseddad mitskölden i blå emalj upptar Lovisa Ulrikas monogram. Dekorationen bärs i vitt band med ljusblå kanter. Privat ägo. Foto: Juri Tamsalu, KMK.

Tanken togs åter upp vid 1746–47 års riksdag men nu hade man fått en entusiastisk tillskynderska, kronprinsessan Lovisa Ulrika. I den plan som skisserades för jungfrustiftet tänkte man sig en abbedissa, nio "altfröknar" samt hundraåttio andra fröknar. Som upppassning och lärare för dessa damer skulle pigor, drängar, skrivare, musikanter, präster, skolmästare, dansmästare, ritmästare, sångerskor, tyskor och fransyskor anställas. Den projekterade staten omfattade tillsammans ej mindre än 328 personer. För att kunna förverkliga detta behövdes en summa av 7 296 666 daler kopparmynt. Medel till detta skulle anskaffas genom inskrivningsavgifter, lotterier och frivilliga bidrag. Kungahuset skänkte stora summor, men dock inte hela den summa som de utfäst sig att betala. Lika trögt flöt

pengar in från de övriga som utlovat medel.

Inskrivningen av fröknar började men gav även det ett dåligt resultat. År 1747 inskrevs visserligen 64 fröknar, och de inskrivna fick näden att i högtidligt audiens på slottet, iklädda en fastställd vacker blå dräkt, ur kronprinsessans hand emottaga sina av henne underskrivna stiftsjungfrubrev och sina ordenskor. Men inskrivningen till stiftet dalade dramatiskt. 1748 inskrevs endast två nya fröknar och 1749 endast en. Någon inflyttning till Vadstena slott skedde aldrig, främst pga dålig ekonomi samt även det långa avståndet till Stockholm. Många ansåg att Karlberg slott var en lämpligare lokal för adelsfröknarna. År 1758 upphörde drottning Lovisa Ulrikas intresse för jungfrustiftet.

På privat initiativ skapades under betydligt blygsammare former ett nytt jungfrustift. Det var greve Carl Fredrik Scheffer som år 1782 anonymt donerade ett stenhus i Norrköping för ändamålet samt en summa pengar för att bekosta uppehållet för en abbedissa och 6 stiftsjungfrur. Med 1780–90 talens försämrade ekonomi övergick stiftelsen år 1800 till att bli en ren pensionsfond.

Sedan 1822 förvaltas stiftelsen av riddarhusdirektionen. Inskrivningen i Vadstena adliga jungfrustift innebär en utfästelse om livstidspension så länge den inskrivna är ogift. Enligt beslut vid 1980 års adelsmöte skall det utgå 100 pensioner att tilldelas de äldsta i ordningen varande stiftsjungfrurna. Pensionsbeloppen utgör för närvarande 900 kronor per år.

Det är nog ovanligt att någon idag bär ordensdekorationen men den går att beställa (om man är stiftsjungfru) hos hovjuvelerare C. F. Carlman AB, Stockholm.

Ian Wiséhn

**GYNNA
MYNTKONTAKTS
ANNONSÖRER**

NYHETSSIDAN

Ny medaljserie i Israel

Den första medaljen i en serie, som planerats skall fortsätta under flera år har utkommit. Serien kallas *Heliga Landets Medaljer* och den första döpt till *Jerusalems portar* visar på åtsidan Jerusalems stadsmur med dess åtta portar (Damaskus-, Nya, Jaffa-, Zions-, Dung-, Gyllene, Lejon- och Herodesporten). Frånsidan uppstår en stiliserad stadsport och bibelcitater.

Medaljen finns i silver och brons med en diameter av 37 respektive 59 mm. Priset är för silver omkring 33 USDollars och för brons cirka 13 USDollars.

Franklin Delano Roosevelt

Western Samoa har i anledning av handikappåret 1981 utgivit två minnesmynt. Dels 100 dollars i guld med en diameter av 28,5 mm och en vikt på 7,5 gram dels 10 dollars i silver med en diameter på 38,70 mm. Mynten har ett mycket realistiskt porträtt av den rullstolsbundne Roosevelt. Guldmyntet har en upplaga på 1 500 exemplar och kostar cirka 250 USDollars. Silvermyntet präglas till ett antal av 5 000 och priset är omkring 45 USDollars.

Ishockey

Mellan den 15 och 29 april 1982 äger världsmästartävlingar i ishockey rum i Tammerfors. Finska Myntverket ger därför ut ett minnesmynt i silver med valören 50 mark. Myntets diameter är 35 mm och dess vikt 23 gram. Skulptrisen Erja Tielinen ansvarar för den konstnärliga utformningen som framgår av bilden på omslaget.

Myntet beräknas föreligga i mars 1982 och medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen som önskar förvärva exemplar uppmanas att ta kontakt med föreningens kansli.

Fao-mynt

Följande länder har eller bör ha utgivit FAO-mynt i vars text orden "WORLD FOOD DAY OCTOBER 16, 1981" ingår: Afghanistan, Barbados, Belize, Bhutan, BCEAO, Cypern, ECCA, Egypten, Gambia, Haiti, Indien, Irak, Isle of Man, Italien, Jamaica, Kuba, Lesotho, Libanon, Maldiverna, Malta, Malteserorden, Nepal, Pakistan, Philipinerna, Polen, Portugal, San Marino, Seychellerna, Sudan, Swaziland, Thailand, Tonga, Turkiet, Ungern, Uruguay, Vatikanen, Yemen och Zambia.

Fotboll

Argentina gav ut en "fotbollsserie" 1978 och Spanien en 1980. Nu är det dags för mera fotboll.

Ungern berikar samlingarna med ett silvermynt på 500 forint. Diametern är 40 mm och vikten 27,99 gram. Myntet är daterat 1982 och celebrerar "World Cup".

Bulgarien har för samma ändamål utgivit 5 och 2 levas samt 1 leva 1982. Alla tre är av kopparnickel. De uppvisar som sig bör olika fotbollsmotiv.

Av alla länder vill också Etiopien tjäna pengar på "World Football 1982". Detta sker med en guldpeng vägande 7,13 gram och med ett ryttande lejon på ena sidan och några fotbollsspelare på den andra. Man kallar den 200 birr.

F O

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08/11 08 07

Nya grekiska samlarmynt

Mynt eller pseudomynt?

Det är populärt med idrottsmotiv på mynt. De senaste olympiska spelen utlöste ju en flod av besynnerliga präglingar. Egentligen borde ett enda minnesmynt räcka för ett evenemang. Utan tvivel satsas det hårt på samlarintresset.

Nu har det kommit en grekisk serie på fem mynt i anledning av de europeiska friidrottstävlingarna i Aten 1982. Två guldmynt med valörerna 5 000 och 2 500 drachmer samt tre silvermynt betecknade med respektive 500, 200 och 100 drachmer ingår i serien. På guldmynten har man placerat gudar och på silvret unga män som springer, hoppar eller kastar spjut.

Dessa mynt har präglats vid myntverket i Aten men kan ej erhållas i Greklands riksbank för åsatt värde. De distribueras genom en internationell organisation på samma sätt som skedde med de ryska olympiamynten. Detta har väckt en negativ uppmärksamhet som resulterat i interpellationer i det grekiska parlamentet och i kritiska ledare i den grekiska pressen. Man kan både förstå och sympatisera med dessa reaktioner. Nog vore det bra om det kunde bli ett stopp på denna form av "myntutgivning".

F O

AUKTIONER

Sverige

- Febr 18. AB Stockholms Auktionskammare, myntauktion.
- Mars 20. Numismatisk Orden/Per Österlund Myntauktioner. Grand Hotel, Borås.
- April 17-18. B Ahlström Mynthandel AB. Auktion nr 25 på Operakällaren, Stockholm.
- April 24-25. Frimynt -82 å Idrottens Hus, Helsingborg.
- April 24-25. Hirsch Mynthandel AB. Auktion nr 21-22, Ingeniörshuset, Stockholm.
- April 28-29. Svenska Numismatiska Föreningen

Utländska auktioner:

- Febr 18-20. Oldenburg, Kiel
- Mars 1-2. Winter, Düsseldorf
- Mars 1-4. Dorotheum, Wien
- Mars 3. Spink & Son Ltd, London
- Mars 13. Holmasto, Restaurang Adlon, Helsingfors.
- Mars 16-18. Dr Busso Peus Nachf, Frankfurt/Main
- Mars 23-24. Kress, München
- Mars 30-31. } Dorotheum, Wien
- April 1-2. }
- April 21-23. Münz-Zentrum, Köln
- April 28-29. Bank Leu AG, Zürich
- Maj 4-7. Partin Bank, München
- Maj 4-7. Dorotheum, Wien
- Maj 10-11. Lantz, München
- Maj 24-25. Hess AG, Zürich
- Maj 24-26. Giessner Münzhandlung, München
- Juni 2-4. Schulten & Co GmbH, Frankfurt/Main
- Juni 1-4. Dorotheum, Wien
- Juli 6-7. Kress, München

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING sammanträder i Rinmanskolan onsdagar 23/2, 23/3 och 27/4.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industrierts matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 08.30-16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING. Program ej anmält.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten 8/2, 8/3, 5/4 och 10/5 1982. Lokal: Traktören, Köpmansgatan, Göteborg. Kl 19.00. Öppet hus: 22/2, 22/3 och 19/4 1982. Antiksektionen: 17/2, 17/3 och 14/4 1982. Lokal: Schackspelets hus, Haga Kyrkogata 3, Göteborg kl 18.30-21.00.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar tel 0480/135 61, 115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad, den 19/2, 19/3, 2/4, 23/4, 21/5, 18/6.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, den 8/2, 8/3, 5/4 och 10/5. Upplysningar tel 0155/134 29, 863 84, 128 41.

MYNTSAMLARKLUBBEN GOTEN, Visby, har möten sista torsd. i månaden på Solhem kl 19.30. Upplysningar tel 0498/645 24. Fastställda dagar: 28/1 (årsmöte), 25/2, 25/3 (obs. på Hemse hotell), 29/4, 27/5.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen varje månad på Handelsklubben, Sundstorget 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

SAMLARFÖRENINGEN S:T ERIK, mynt: har samlarträffar på Karlbergsvägen 32 A, Stockholm kl 19.30 den 18/2, 25/3 och 29/4.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar tel 018/11 50 00 el 12 80 10.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB håller möten första onsdagen i varje månad under höst- och vårsäsongen i Valbo kommunalhus, kl 19.00. SIGTUNA MYNTKLUBB har KLUBBAFTON på Drakgården den 10/2, 19/3 årsmöte, 14/4, 22-23/5 Sigtuna Möte, 9/6, 11/8, 8/9, 16/10 offentlig auktion, 10/11, 11/12 julutflykt.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING har möte torsdagar kl 19.30 - visning från 18.30. Ny lokal! Fr o m januari 1982 kommer sammanträden med auktion att hållas i IOGT-NTO:s lokal, Engelbrektskatan 20 - hörnet av Gustaf Adolfs torg.

TÄLJE MYNTKLUBB, lokal Wendelas rum, biblioteket LUNA, Södertälje, träffas 11/2, 11/3, 15/4, 13/5. Upplysningar tel 0755/185 68.

UPPSALA MYNTKLUBB sammanträder hos Skandia, Drottninggatan 1 A, kl 19.30 den 16/2 (föredrag), 16/3 (årsmöte och föredrag) samt 27/4 (auktion).

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten i sparbankens lokalen kl 19 den 8/2, 8/3, 19/4, 10/5 och 14/6.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING. Program ej anmält.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har i regel möten sista onsdagen i varje månad. Lokal: Museets föreläsningssal. Upplysningar: 019/18 86 00 eller 13 50 61.

SNF och USA

I USA finns två stora numismatiska organisationer - American Numismatic Association (ANA) och American Numismatic Society (ANS). SNF har under årens lopp haft kontakter på olika sätt med båda organisationerna.

Från ANA erhåller SNF den internationellt välkända, månatligen utkommande tidskriften "The Numismatist". Den finns i vårt bibliotek fr o m år 1964.

ANS lämnar till vårt bibliotek följande intressanta serier:

"Annual reports"

"Museum Notes"

"Numismatic literature" och

"Numismatic Notes and Monographs"

som alla är av stort intresse. "Numismatic literature" redovisar all, i hela världen utkommande numismatisk litteratur. Vi har i biblioteket även den i nr 4/5 1981 av Myntkontakt omnämnda hyllningsskriften till ANS' 100-årsjubileum.

Det lönar sig att besöka föreningens kansli och där i lugn och ro studera i föreningens bokskatter. Vill Du under läsningen pigga upp Dig med en kopp kaffe går det bra!

N U S

Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner

Postadress Box 5405, 114 84 Stockholm.

Årsavgiften är 50 kr för 1982 och berättigar till deltagande i Samfundets program samt fri entré till Kungl. Myntkabinettet. Postgiro nr-35 48 60-9.

Nästa sammanträde: Onsdag 10 mars kl 19 på Börshuset i Stockholm. Nobelbibliotekets chef Anders Ryberg berättar och visar runt. Lars O. Lagerqvist kåserar om Svenska Akademiens medaljer. Anmälan om deltagande göres senast dagen innan till Kungl Myntkabinettets expedition tel 08/63 07 70. Enkel supé i källaren efteråt.

Kungligt besök i Avesta

Under 1744 företog tronföljaren prins Adolf Fredrik en resa som sträckte sig från Uppsala över Gävle och söderut till Västerås samt åter till Stockholm på Mälarens södra sida. En okänd författare beskrev den som "rimwis", vilket väl är det mesta man kan säga om detta ädla pekor. När arvprinsen passerade Avesta – här för versens skulle kallas "Afasta" – noterades denna plats och dess sevärheter på följande sätt:

Här på Hans resa för sig gick
Til Afsta Kopparwärecke,
Ther Printsens alt til minsta prick,
Sielf tog i ögnamärke
Gårmakeriet, Myntets gång
Och bruk med Plåte-Hamrar,
I hwilka man med heter Tång
Och warma Plåtar slamrar.
Plåtmyntningen har i andra sammanhang omtalats som bullrande och dikten utgör en bekräftelse härpå. Den är ett av de mycket få exemplen på att kopparmyntning kan upptända en poetisk(?) ådra.*

Ernst Nathorst-Böös

* I bibliografiska arbeten omnämnes dikten som *Hans Kongl. Höghets til Sverige Adolf Fredrichs resa genom åtskillige provincier i riket, hållen åhr 1744. Rimwis beskrifwen*. U.o.o.å. 8:o (20) s.

Uppgrens

MYNTHANDEL

RENSTIERNAS GATA 29 TEL. 08-44 82 81
BOX 11080 • 100 61 STOCKHOLM

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet vard 10-17
Lunch 13-14
Lördagar stängt

Medlem i Sveriges Mynthandlars Förening

Numismatiskt nytt

Den världsberömda tyska porslinsfabriken i Meissen har under sin snart 300-åriga tillvaro tillverkat även medaljer och mynt i porslin. Fabriken har nu startat tillverkning-

NYBÖRJARSIDAN

Det skrivs väl brev?

Det finns många utländska katalogutgivande mynthandlare som gärna sänder Dig sina listor. Som hjälp ger vi Dig här nedan förslag till hur Du utformar brev för att få listor från engelsk-, tysk- eller franska språkigt område.

Firmans namn
och adress

Ort och datum

Engelska
Sirs: (England)
Gentlemen: (USA)

I would very much appreciate to receive your sale lists on numismatic objects in the future.

Yours sincerely,
(Ditt namn och Din adress)

Tyska
Sehr geehrte Herren!
Ich möchte sehr gern Ihre Münzlisten in der Zukunft erhalten.
Mit freundlichem Gruss
(Ditt namn och Din adress)

Franska
Monsieur,
Je vous prie de m'envoyer vos futures catalogues de monnaies en vente.
Veuillez agréer, Monsieur, l'expression de mes sincères salutations.
(Ditt namn och Din adress)

Vi kommer fortlöpande att ge adresser till mynthandlare runt om i världen som Du kan kontakta. Här kommer redan nu några.

B.A. Seaby, Ltd
Audley House
11 Margaret Street
LONDON WIN 8AT
England

Münzhandlung Scheiner
Asamstrasse 88
D-8070 INGOLSTADT/Donau
Västtyskland

Jean Vinchon
Numismatique
77, rue de Richelieu
F-75002 PARIS
Frankrike.

T.S-t

en av en serie läkarmedaljer i biskviporslin (oglaserat porslin). Serien skall bl a omfatta de berömda läkarna Hippokrates och Paracelsus. Den första ägnas Hippokrates och visar på reversen templet Asklepeion på den grekiska ön Kos, där

Hippokrates föddes omkring år 460 före Kristus. Närmare upplysningar om medaljserien erhålles genom Galanterie GmbH, Calwer Passage, 7000 Stuttgart 1 (BRD).

N U F

AB STOCKHOLMS AUKTIONSVERK

Grundat 1674

VÅRENS MYNT OCH FRIMÄRKS-AUKTIONER

MYNT

18 februari
6 maj

FRIMÄRKEN

4 februari   29 april
25 februari   25 maj
25 mars   28 maj
1 april

Prenumerationsavgifter 1982

Mynt 5-6 auktioner   Kr 20:-
Frimärken 10-12 auk.   Kr 35:-
Prenumeration sker enklast genom att
sätta in beloppet på vårt pg 654-4. No-
tera mynt resp. frimärken.

Inlämning av material till mynt o. frim.-
auktionerna vardagar 8.00-16.00 (juli
stängt) under adress Regeringsgatan
19, 1 tr.

Jakobsgatan 10, ingång från Gallerian, entré tunnelbanehallen, tel. 08/14 24 40.

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan ett par år etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 19 företag i åtta olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfalskning - Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:
B. Ahlströms Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Sthlm 7, tel. 08-10 10 10

Yngve Almer Mynthandel
Storgatan 49, Box 2068
700 02 Örebro, tel. 019-13 50 61

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel. 011-10 29 50

Hirsch Mynthandel AB
Malmskillnadsgatan 29
111 57 Sthlm, tel. 08-11 05 56

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11
371 35 Karlskrona, tel. 0455-813 75

Malmö Mynthandel AB
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel. 040-11 65 44

Mattssons Mynthandel
Kungsängsgatan 21B
753 22 Uppsala, tel. 018-13 05 54

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel. 08-34 34 23

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel. 040-12 99 30

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel. 08-62 62 61

Norrhälje Mynthandel
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrhälje, tel. 0176-168 26

Myntaffären Numis
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel. 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel. 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 29, Box 16 245
103 25 Sthlm, tel. 08-21 12 10

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Sthlm, tel. 08-20 81 20

Svea Mynt & Frimärkshandel AB
Stureplan 4, Box 5358
102 46 Sthlm, tel. 08-14 46 40

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel. 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel
Renstiernasgatan 29, Box 11 080
100 61 Sthlm, tel. 08-44 82 81

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, 111 42 Sthlm
tel. 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel. 08-34 34 23